

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

29-30 серпня 2024 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

**XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ
НАУКИ ТА ОСВІТИ**

29-30 серпня 2024 року

**Львів
2024**

УДК 005
ББК 94.3(0)

Актуальні проблеми сучасної науки та освіти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 29-30 серпня 2024 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2024. – 75 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XII Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Актуальні проблеми сучасної науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

ЗМІСТ

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ.....	5
<i>Левкун Т.В., Лис А.Б., Гамалюк Б.М.</i> ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАСОБАМИ “PUBLIC RELATIONS” У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ.....	5
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ.....	8
<i>Бруцький Є.Й.</i> ФОНДОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ СКЛАДОВІ.....	8
<i>Волков К.А., Черкашина О.В.</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ЯК СКЛADOVA КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	10
<i>Гелевера Д.А.</i> МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	12
<i>Кропельницький А.О.</i> РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ	15
<i>Перевозова І.В., Земляков І.С., Дуда Г.Б.</i> НЕЙРОМАРКЕТИНГ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	17
<i>Шкільний Р.М.</i> СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ	20
ІСТОРИЧНІ НАУКИ.....	23
<i>Яковлєв В.М.</i> ДОКУМЕНТУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ НАЦІСТІВ НА ХАРКІВЩИНІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАДЗВИЧАЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ)	23
КУЛЬТУРОЛОГІЯ	28
<i>Короленко Є.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ІВЕНТ-ІНДУСТРІЇ.....	28
<i>Петрук М.О.</i> ПОДІЄВА КУЛЬТУРА В СУЧАСНІЙ ІНДУСТРІЇ МОДИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД	31
<i>Шаган Т.М.</i> МАЛІ ФОРМИ СУЧАСНОЇ ЕКРАННОЇ КУЛЬТУРИ: ОСОБЛИВОСТІ ФІЛЬМІВ ДЛЯ СМАРТФОНА.....	36
НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА	38
<i>Загурський О.Б., Мельничук В.І.</i> ГЕОПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	38

<i>Клеветенко В.М.</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	41
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ.....	44
<i>Kuzmuk O.L.</i> SELF-ACTUALIZATION THROUGH EDUCATION AND SEARCHING A SENSE OF LIFE	44
<i>Жигун В.Г., Пальоха О.В. Колейко В.Ю.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН.....	47
<i>Короленко В.Л.</i> ЗНАЧЕННЯ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ	49
ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	52
<i>Domashenko G.T., Shevchuk S.M.</i> GEODESIC MONITORING IN THE DEVELOPMENT OF SPATIAL DEVELOPMENT PLANS	52
<i>Novikov A.O., Matsyi O.B.</i> ENHANCING DECISION-MAKING IN MULTI-AGENT SYSTEMS THROUGH NEURAL NETWORK-BASED TRAJECTORY PREDICTION	54
<i>Глушко С.О.</i> МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ АУТСОРСИНГУ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ.....	57
<i>Завальнюк Є.К., Романюк О.Н., Новосельцев О.О.</i> АНАЛІЗ ШЕЙДЕРНОЇ МОВИ RENDERMAN	59
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	64
<i>Ханас М.</i> НАУКОВО-ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ДІТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ КАЗКИ ЛЕОНІДА ШИЯНА «ПРИГОДИ БОСМІНКИ»).....	64
ЮРИДИЧНІ НАУКИ	67
<i>Євочко С.М.</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ.....	67
<i>Капустіна М.В.</i> СУТНІСТЬ ТА ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА	71
<i>Кисельова Є., Юр'єв Д.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ В СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ	73

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Левкун Тетяна Василівна,
*адвокат, кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри права та публічного управління,
ЗВО «Університет Короля Данила»,*

Лис Андрій Богданович,
*кандидат наук з державного управління,
старший викладач кафедри права
та публічного управління,
ЗВО «Університет Короля Данила»,*

Гамалюк Богдан Михайлович,
*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри права та публічного управління,
ЗВО «Університет Короля Данила»*

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАСОБАМИ “PUBLIC RELATIONS” У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

В сучасному суспільстві особливої актуальності набуває механізм побудови стратегії управління, що ґрунтується на принципах консенсусу, відкритого партнерства влади і суспільства.

В умовах сьогодення зв'язки з громадськістю перетворюються на важливу управлінську функцію в усіх сферах життєдіяльності, зокрема і в системі публічного управління, є визначальним чинником ефективності публічного управління. В цьому контексті особливого значення набуває проблема встановлення прогресивного зворотного зв'язку між органами влади та громадськістю, управління громадською думкою, створення позитивного іміджу органу влади.

Зв'язки з громадськістю (“public relations”) – це управлінська технологія, що забезпечує процес встановлення, розвитку та підтримки відносин з громадськістю у формі комунікації між органами місцевої влади та місцевими громадами. Як комунікаційна технологія зв'язки з громадськістю виконують функції з розробки та реалізації управлінських програм зі зв'язків з громадськістю та включають в себе рекламування, формування іміджу, лобювання, експертні оцінки, засоби масової інформації, консультативну діяльність. У місцевому управлінні і самоврядуванні зв'язки з громадськістю – це діяльність з планування, реалізації та оцінки комунікативних програм, що сприяє розвитку і підтримці ефективного управління відносинами і комунікаціями між органами місцевого управління та самоврядування та територіальними громадами, інтереси яких ці органи представляють [1].

Батьківщиною “public relations” (далі – PR) вважаються США, і за останні роки ця діяльність знайшла своє визнання в багатьох країнах світу. В Україні цей термін почав входити в практику управління з кінця 80-х років XX століття.

У наш час термін “public relations” включає в себе такі основні напрямки: суспільна думка; суспільні відносини; урядові відносини; життя спільноти; промислові відносини; фінансові відносини; міжнародні відносини; споживчі відносини; дослідження і статистика та засоби масової інформації.

Погодимося із твердженням, що позитивний імідж необхідно постійно підтримувати, рекламувати, просувати в певному напрямку, використовувати у різноманітних відносинах і взаємодіях. Формування позитивного іміджу засобами зв'язків з громадськістю, його цілісність залежить не тільки від створення певного штучного образу, а й від того, як цей образ сприймається громадськістю, іншими державними органами. Своєчасне прогнозування змін настроїв та інтересів суспільних груп може забезпечити успішну переорієнтацію органів публічного управління на нову сферу впливу та поширення актуальної інформації. Органи публічного управління, їх керівники, які дбають про свій позитивний імідж в очах громадськості, повинні оптимально використовувати різні моделі і методи “public relations”, тобто сукупність способів та прийомів, засобів, інструментів за допомогою яких суб'єкт управління взаємодіє з громадськістю [2].

Зв'язки з громадськістю можна розглядати в межах стратегічного й тактичного підходів. Стратегічний підхід передбачає формування довгострокових і короткострокових програм комунікації, тактичний – конкретні організаційні дії з реалізації зазначених програм.

Вважаємо, найбільш ефективною для формування позитивного іміджу органів публічного управління PR засобами є класифікація інструментів зв'язків з громадськістю, запропонована Агафоновою Н.О.[3], узагальнено її представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

Розподіл інструментів зв'язків з громадськістю в органах державної влади

Шляхи здійснення зв'язків з громадськістю в органах державної влади:

через PR-фахівця у штаті органу влади або через утворений у структурі органу влади відділ (підрозділ, управління або) зв'язків з громадськістю, який має керівника, що входить до керівного складу організації (наприклад, заступника керівника апарату суду) або підпорядковується голові органу влади;

через PR-фахівця у штаті органу влади або через утворений у структурі органу влади відділ (підрозділ, управління) зв'язків з громадськістю, який має подвійне підпорядкування в умовах закріпленого в законодавстві розподілу управлінської діяльності – наприклад, в органах судової влади, де прес-секретар часто підзвітний і керівнику апарату суду, і голові суду;

сектор зв'язків з громадськістю позбавлений самостійності й є частиною іншого структурного підрозділу установи або обов'язки здійснення публік релейшнз покладено як додаткові на будь-якого працівника установи, за наказом керівника – наприклад, на судового розпорядника (останній спосіб здійснення публік релейшнз є формальним й малоефективним);

через залучення зовнішніх консультантів з публік релейшнз. На сучасному етапі в системі публічного управління набули популярності три перших з вищеописаних шляхів здійснення зв'язків з громадськістю, переважно через обмеження фінансових ресурсів на залучення сторонніх спеціалістів.

Однією з передумов сталого демократичного розвитку суспільства є інформаційна відкритість органів державної влади. Саме прозорість дій влади є головною запорукою здійснення ефективної політики, проведення громадського контролю і зміцнення довіри до себе з боку суспільства.

Робота в системі публічного управління із зв'язків з громадськістю буде ефективною, якщо здійснюватиметься адекватно, гнучко та системно, коли конкретні заходи збігатимуться з конкретними економічними, правовими, політичними, моральними та технологічними факторами.

Сучасний стан розвитку українського суспільства ще не повною мірою відповідає демократичним принципам. Причинами цього є низький рівень життя населення, значна корумпованість суспільства, наслідками яких є недовіра та байдужість громадян до участі у державницьких справах. Розбудова правової демократичної держави повинна передбачати тісну співпрацю органів державної влади з населенням, а також із врахуванням їх громадської думки. Тому, питання налагодження ефективних зв'язків із громадськістю має залишатися одним із найактуальніших питань у формуванні позитивного іміджу владних структур, забезпеченні прозорості їх діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Самойленко Т.Г. Механізм реалізації зв'язків з громадськістю в публічному управлінні / Публічне управління і адміністрування в Україні. Випуск 14. 2019, с.67-71. URL: <https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2019/14-2019/15.pdf>.
2. Зяйлик М.Ф. Роль та значення функцій зв'язків з громадськістю у системі публічного управління / Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/32396/2/monograph_PU_2020_TNTU_Ziailyk_M-The_role_and_value_of_public_33-49.pdf.
3. Агафонова Н.О. Сутність зв'язків з громадськістю в системі публічного управління / Публічне управління та регіональний розвиток. № 1. 2018. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/51-Article%20Text-15-3-10-20181119%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/51-Article%20Text-15-3-10-20181119%20(1).pdf).

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Бруцький Євгеній Йосипович
здобувач ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки, м. Київ

ФОНДОВИЙ РИНОК: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ СКЛАДОВІ

Фондовий ринок – один з основних елементів сучасної ринкової економіки та фінансового ринку зокрема.

Наразі відсутній єдиний остаточний підхід до з'ясування сутності фондового ринку. Згідно закону України «Про цінні папери та фондовий ринок», фондовий ринок – сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів і похідних (деривативів)» [1].

В. Гриньова вважає, що фондовий ринок – це сукупністю відносин цивільно-правового характеру, які опосередковують рух капіталів у формі цінних паперів [2].

А. Кондрашихин, В. Рожманов та Т. Пепа розглядають фондовий ринок як частину ринку капіталів, де здійснюється купівля-продаж цінних паперів [3].

На думку А. Загороднього, фондовий ринок акумулює грошові заощадження юридичних осіб і громадян та спрямовує їх на виробниче й невиробниче вкладання капіталів [4].

Традиційно виділяють наступні функції фондового ринку: загальноринкові, що притаманні кожному ринку, та специфічні, що відрізняють фондовий ринок від інших ринків.

До загальноринкових функцій фондового ринку відносять: комерційну (полягає в отриманні прибутку від операцій на фондовому ринку); цінову (припускає забезпечення умов для формування ринкових цін, їх постійної динаміки в залежності від попиту та пропозиції); регулюючу (стосується утворення правил торгівлі та участі у ній, формуванні порядку вирішення спорів між учасниками); інформаційну (забезпечує доведення ринкової інформації про об'єкти торгівлі та учасників). У якості специфічних функцій фондового ринку виділяють функцію страхування фінансових та цінових ризиків та перерозподільну функцію.

Структура фондового ринку складається з двох сегментів: первинного та вторинного ринків. На первинному ринку відбувається випуск нових цінних паперів, які призначені для продажу. На вторинному ринку здійснюються операції з купівлі-продажу вже існуючих цінних паперів.

Учасниками фондового ринку є роздрібні та інституційні інвестори і трейдери, а також маркет-мейкери і спеціалісти, які підтримують ліквідність і забезпечують двосторонні ринки [5, с. 129].

Фондовий ринок є важливим компонентом фінансової системи, який надає інвесторам можливість заробляти на зміні цін фінансових інструментів. Проте важливо розуміти, що це не повне відображення стану економіки. Для отримання повноцінної

картини економічного розвитку необхідно враховувати широкий спектр інших чинників, таких як внутрішній попит, виробнича активність, безробіття, інфляція тощо.

Ціни на фондовому ринку дуже швидко змінюються. Тобто вони волатильні та підлягають зміні під впливом безлічі чинників, включно з новинами, подіями на ринку та психологією інвесторів. Такі коливання необов'язково пов'язані з фундаментальними економічними показниками і не відображають довгострокові тенденції в економіці.

На фондовому ринку активно здійснюється спекулятивна торгівля. Інвестори можуть купувати і продавати акції з метою отримання прибутку від зміни цін. Ця активність призводить до спотворення цін і часто відображає очікування та вподобання інвесторів, а не фундаментальні економічні чинники.

Фондовий ринок представляє тільки частину економіки, а саме сектор публічних компаній, які торгують на біржах. Він не враховує інші важливі сегменти: малі та середні підприємства, некомерційний сектор, державні видатки та споживання. Обмеженість робить фондовий ринок неповним індикатором економічної активності та стану країни чи регіону.

Фондовий ринок може зазнавати впливу таких зовнішніх чинників, як: політична нестабільність, глобальні економічні події, зміни в торговельній політиці тощо. Ці чинники впливають на ціни фондових інструментів та загальну динаміку ринку, не відображаючи реальний стан економіки.

Незважаючи на наявність бірж та регуляторів фондовий ринок України не функціонує на повну потужність та не виконує свою головну функцію – залучення капіталу у реальний сектор економіки.

Позитивні зрушення на фондовому ринку України можливі за умов його адаптації до міжнародних стандартів, посилення контролю за діяльністю учасників депозитарної системи та правовідносин між ними щодо ведення обліку цінних паперів, координації діяльності органів державного управління з питань функціонування та розвитку інфраструктури ринку. Будучи вагомим інструментом фінансової політики держави фондовий ринок України може забезпечити економічне зростання країни за належного його регулювання та саморегулювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 16.11.2017 р. № 2210-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>
2. Гриньова В., Корда В., Лепейко Т. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності. Харків : ХДЕУ, 2002. 254 с.
3. Кондрашихин А., Рожманов В., Пепа Т. Фондовий ринок. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 376 с.
4. Загородній А., Вознюк Г. Фінансово-економічний словник. Київ : Знання, 2007. 1072 с.
5. Татарин Н.Б., Олійник О.І. Фондовий ринок як один із елементів фінансового ринку: історія та його сучасний стан в Україні. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (115). С. 128-133.

**Волков К.А.,
Черкашина О.В.**

*здобувачі магістерського рівня вищої освіти,
Державний біотехнологічний університет (Україна)*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Конкуренція у сучасних словниках тлумачиться як «боротьба за досягнення кращих результатів у якійсь справі», одночасно, перехід світу на інноваційну економіку потребує від персоналу якостей, які визначають його можливості генерувати ідеї та забезпечувати їх практичну імплементацію. В даних умовах персонал перетворюється на стратегічний чинник, який забезпечує формування довгострокових конкурентних переваг економічної системи. Отож, персонал розглядається як фактор, котрий опанував якостями і здібностями працювати в умовах мінливого середовища, має потенціал власного розвитку і здатності забезпечувати бізнесу довгострокові конкурентні переваги [1].

Термін «конкурентоспроможність персоналу» почав використовуватися в економічній літературі наприкінці минулого століття. А до цього часу це поняття поширювалося переважно на товари, продукцію, послуги, підприємства. Грішнова О.А. доводить, що конкурентоспроможність працівників – це «відповідність якості робочої сили потребам ринку, можливість перемагати в конкуренції на ринку праці та порівняно з іншими кандидатами задовольняти вимоги роботодавців за рівнем знань, умінь, навичок та особистісних рис»[2].

Інші науковці вважають, що конкурентоспроможність персоналу – «це здатність реалізовувати конкурентні переваги таким чином, щоб сприяти просуванню підприємства на кращу позицію; це характеристика розвитку трудового потенціалу підприємства, що дає змогу в наявних виробничо-економічних умовах виробляти та реалізовувати продукцію, яка за своїми характеристиками є більш привабливою для споживачів, ніж продукція конкурентів; це характеристика особистісних та професійних характеристик, що є передумовою формування конкурентоспроможності праці та формує конкурентоспроможність продукції, яка суттєво впливає на конкурентоспроможність підприємства загалом» [3].

Персонал підприємства як фактор конкурентоспроможності змінюється та формується за допомогою зовнішніх та внутрішніх факторів. До зовнішніх можна віднести демографічний процес, соціальні закони та етика, природа ринку праці, тощо. Вплив вищезгаданих факторів втілюється в таких макроекономічних параметрах: чисельність активного населення, його загальноосвітній рівень, пропозиція робочої сили, рівень зайнятості, потенційний резерв робочої сили. У свою чергу ці характеристики визначають кількісні та якісні параметри трудових ресурсів. Внутрішніми факторами є характер продукції, технології і організації виробництва.

Унікальність персоналу у забезпеченні конкурентних переваг підприємства визначається тим, що на його основі формується людський та інтелектуальний капітал,

які є утворювальною основою продукування і руху знань. Саме працівник є власником і носієм знань, кваліфікації, досвіду, інформації, які він може накопичувати, використовувати, розвивати й передавати упродовж усього періоду свого життя й трудової діяльності. А в епоху постіндустріального суспільства знання та інформація розглядаються як один з основних ресурсів, що забезпечують інноваційний розвиток економіки та конкурентоспроможний продукт.

Беззаперечно, розвиток персоналу має стратегічно важливе значення для забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Адже він є ефективним засобом посилення та нагромадження кадрового потенціалу працівників як на поточному етапі функціонування підприємства, так і в перспективі[4]. Окрім того, розвиток персоналу забезпечує підвищення загального інтелектуального рівня особистості, розширює її ерудицію та коло спілкування, оскільки освічена людина вільно орієнтується в сучасному складному світі, у відносинах із людьми. У результаті поліпшується морально-психологічний клімат у структурних підрозділах підприємства, підвищується мотивація працівників до праці, забезпечується наступність в управлінні, а також знижується плінність кадрів.

Саме персонал підприємства відіграє ключову роль у досягненні певного рівня конкурентоспроможності праці, тобто прямо впливає на формування кінцевих параметрів продукції (обсяг, ціна, якість), які визначають її конкурентні позиції на ринку. Високий рівень конкурентоспроможності персоналу дає змогу підвищити рентабельність виробництва, збільшити вартість активів підприємства, поліпшити ефективність використання ресурсів, а найважливіше – забезпечити довгострокову, унікальну та самозростаючу, конкурентну перевагу підприємства завдяки використанню унікального джерела конкурентоспроможності, яке неповторне для конкурентів. Тому всебічний розвиток персоналу повинен стати стратегічним завданням кадрової політики підприємств і держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мікловда В.П., Попович О.О. Персонал як фактор конкурентоспроможності підприємства. *Науковий вісник Ужгородського Університету.. Серія Економіка*. 2021. Випуск 2 (58) .С.54-59
2. Грішнова О.А. Конкурентоспроможність персоналу підприємства. *Україна: Аспекти праці*. 2005. № 3. С. 3-9.
3. Славгородська О.Ю., Щербак В.Г. Класифікація конкурентних переваг персоналу підприємства. *Наукові праці ДонНТУ*. 2005. № 8.- С. 94-101.
4. Мартинюк Н., Черевко Д. Розвиток персоналу як чинник підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. *Аграрна економіка*. 2015. Т.8. №3-4. URL: https://agrarianeconomy.lnup.edu.ua/images/docs/ae_2015_8_3-4/ae_2015_8_3-4_14.pdf (дата звернення: 20.08.2024)

Гелевера Дмитро Анатолійович
здобувач ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки, м. Київ

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним із ключових механізмів забезпечення фінансово-економічної стабільності держави є монетарна політика.

Монетарна політика – це комплекс заходів, які здійснює держава в особі Національного банку України у сфері грошового та фінансово-кредитного секторів, спрямованих на досягнення визначених стратегічних цілей економічного розвитку країни [1, с. 5].

Монетарна політика Національного банку України впроваджується із застосуванням дієвої системи інструментів.

В умовах високої невизначеності, спричиненої повномасштабними бойовими діями, підтримання стабільності обмінного курсу є основним засобом для стабілізації очікувань та виконання пріоритетних цілей Національного банку України щодо забезпечення цінової та фінансової стабільності. Зі свого боку основним інструментом підтримання курсової стабільності гривні є проведення Національним банком України інтервенцій на валютному ринку. Також необхідним засобом захисту стабільності обмінного курсу та міжнародних резервів під час війни є застосування валютних обмежень.

Облікова ставка – ключова ставка процентної політики Національного банку України. Від неї залежать ставки, які формують коридор процентних ставок за інструментами постійного доступу та надають змогу утримувати ринкові ставки на близькому до облікової ставки рівні, тобто виконувати операційну ціль Національного банку України. Змінюючи облікову ставку та інші ставки за своїми операціями з банками, Національний банк України впливає на умови, за якими банки укладають угоди між собою на грошовому ринку, і в такий спосіб – на вартість короткострокових кредитних коштів. Через механізм перетоку капіталу між різними секторами фінансового ринку вартість короткострокових коштів впливає на процентні ставки банків за кредитними та депозитними операціями з підприємствами та населенням, обмінний курс гривні та ціни інших фінансових інструментів. У підсумку за допомогою зміни процентної ставки Національний банк України опосередковано впливає на такі макроекономічні показники, як інфляція та ВВП.

У перші місяці війни в умовах значного психологічного шоку ринкові монетарні інструменти, зокрема облікова ставка, не відігравали відчутної ролі у функціонуванні грошово-кредитного та валютного ринків. Національний банк України упродовж лютого – травня 2022 р. відкладав рішення щодо змін облікової ставки – вона залишалася незмінною на рівні 10%. Проте, поступова адаптація економіки та заміщення психологічного шоку економічною логікою ухвалення рішень бізнесом та населенням спонукали Національний банк України у червні 2022 р. повернутися до активної процентної політики. Роль облікової ставки посилюється в міру відновлення економіки

та завдяки заходам з поліпшення монетарної трансмісії, що дасть змогу Національному банку України повернутися до традиційного формату інфляційного таргетування.

Запорукою досягнення операційної цілі монетарної політики (а відповідно – забезпечення її дієвості) є проведення операцій Національного банку України з надання та вилучення ліквідності банків за обліковою ставкою або близькими до неї процентними ставками. Надання ліквідності відбувається у формі кредитів овернайт та/або тендерів з підтримання ліквідності. Вилучення ліквідності здійснюється шляхом емісії депозитних сертифікатів овернайт або на більш довгі строки шляхом проведення операцій аукціонного типу.

Для досягнення своїх цілей Національний банк України може застосовувати інші й інструменти: обов'язкові резерви, операції РЕПО, купівля та продаж державних цінних паперів; операції своп.

Пріоритетом монетарної політики є досягнення та забезпечення цінової стабільності. З 2015 р. до початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 р. Національний банк України забезпечував цінову стабільність, використовуючи інфляційне таргетування та плаваючий обмінний курс гривні. За режиму інфляційного таргетування Національний банк України впливає на майбутню інфляцію за допомогою облікової ставки, підвищуючи її, якщо потрібно знизити очікувану інфляцію, або навпаки, знижуючи для стабілізації ситуації чи необхідності прискорення майбутньої інфляції. Використання режиму інфляційного таргетування мало низку позитивних результатів, зокрема сприяло суттєвому зменшенню інфляційних стрибків, стабілізації інфляційних очікувань різних респондентів, зростанню довіри до гривні та дій Національного банку України.

На початку повномасштабного вторгнення Національний банк України був змушений тимчасово відмовитися від інфляційного таргетування, зафіксувати обмінний курс та запровадити жорсткі адміністративні обмеження, що було закріплено в Основних засадах грошово-кредитної політики на період воєнного стану [2]. Фіксація курсу дала змогу швидко досягти стабілізуючого ефекту для монетарної сфери, але в середньостроковій перспективі призводить до накопичення дисбалансів і наражає економіку на ризики. Національний банк України реалізує Стратегію пом'якшення обмежень, переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування. Національний банк України робить це системно, за досягнення відповідних передумов. Зокрема, в керований спосіб було здійснено перехід до керованої курсової гнучкості, за якої курс реагує на ситуацію в економіці.

Національний банк України поступово переходить до режиму інфляційного таргетування та будує монетарну політику, зважаючи на пріоритети утримання помірної інфляції у 2024 р. та повернення її до цільового діапазону $5\% \pm 1$ в. п. у 2025 р. [3].

Ефективність реалізації монетарної політики засвідчують такі важливі макроекономічні показники як стабільність цін і валютного курсу, інвестиційна активність та економічне зростання. Саме в умовах політичної нестабільності ці складові визначають готовність економіки протистояти зовнішній агресії, а отже впливають на фінансово-економічну стійкість держави [4, с. 101].

Завдяки злагодженій роботі Національного банку України фінансово-банківська система держави є стабільною і контрольованою. Ефективність монетарної політики забезпечує розвиток національної економічної системи і є дієвим засобом державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глушенко С.В. Монетарна політика : теоретико-методологічні аспекти : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ : НаУКМА, 2017. 64 с.
2. Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/MPG-ml_2022.pdf?v=7
3. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua>
4. Петришин Л.П., Мацьків Г.В., Ксьонжик І.В. Монетарна політика держави в контексті забезпечення фінансово-економічної стабільності. Молодий вчений. 2022. № 11 (111). С. 95-102.

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Поточна економічна ситуація в Україні залишається досить складною. Військові дії тривають, що загострює проблематику залучення фінансових ресурсів для забезпечення надання державою публічних послуг та розвитку виробництва. Враховуючи, що власні ресурси держави першочергово направляються на забезпечення обороноздатності, а сподівання на іноземні інвестиції в умовах невизначеності є достатньо примарними, важливим джерелом фінансових ресурсів може стати активація внутрішнього фінансового капіталу в рамках механізму державно-приватного партнерства (далі ДПП). Даний механізм не є новим та здобув поширення у багатьох країнах Європи, Азії, Південної Америки. Позитивний досвід його застосування, щодо об'єктів державного сектору, демонструє зростання ефективності використання ресурсів державного та приватного партнера.

Незважаючи на світовий позитивний досвід, механізм ДПП в Україні не здобув дієвого застосування та поширення. На нашу думку, можна виокремити ряд найбільш істотних бар'єрів, що заважають успішній імплементації механізму ДПП в Україні:

- відсутність чіткої концепції та програми розвитку ДПП;
- низький рівень довіри бізнесу до державної влади;
- наявність високих корупційних ризиків та адміністративних перешкод;
- недосконалість нормативно-правової бази, особливо, що стосується механізму контролю та відповідальності сторін згідно договору;
- відсутність чіткого розмежування зон відповідальності місцевої та центральної влади, щодо проєктів ДПП;
- недостатнє інформаційне забезпечення та підготовка фахівців у сфері ДПП [1];

Незважаючи на це, активація внутрішнього капіталу в Україні через механізм ДПП має стати драйвером соціально-економічного розвитку та відновлення. Для якомога ефективнішого використання його переваг, слід здійснити ряд заходів з метою покращення економічного середовища [2].

Першочергово, на нашу думку, слід розробити *типові проєкти*, що будуть стосуватися основних галузей та сфер застосування ДПП. Важливою вигодою від реалізації такого роду проєктів має стати подолання інертного мислення багатьох службовців на різних рівнях управління, оскільки базова трудомістка структура у значній мірі залишатиметься сталою. Це дозволить сконцентруватися на пошуку оптимальних партнерів для реалізації проєктів, врахуванні специфічних ознак та їх узгодження. Також важливо звернути увагу на моніторинг ефективності реалізації проєктів, оскільки на етапі конкурсного відбору відбувається узгодження ключових показників ефективності. Створення стандартизованої (шаблонної) системи КРІ для таких проєктів може убезпечити державного партнера від ситуації, коли якісний стан проєктного об'єкта виявиться значно гіршим, ніж очікувалося.

Іншою важливою складовою успішного застосування механізму ДПП в Україні, на наш погляд, має стати державна система страхування ризиків. Усі проекти ДПП характеризуються високим ступенем ризику. Проте у жодному дослідженні не відображені обставини в яких наразі існує економіка України. Їх звичайно можна охарактеризувати як форс-мажорні обставини з високим ступенем невизначеності. Сукупність усіх цих факторів відштовхує потенційних інвесторів від участі у проектах ДПП, тому що ймовірність втрати наявних ресурсів значно перевищує можливі вигоди від їх використання. Саме тому держава має виступити гарантом-страховиком ризиків надзвичайних подій пов'язаних з військовим станом в угодах ДПП. Для суттєвого покращення інвестиційного середовища вищезазначена ініціатива повинна бути врегульована на законодавчому рівні, а не залишитися декларативною з боку держави.

Отже, слід констатувати, що виклики сьогодення для економіки України є нетривіальними, потребують не лише врахування міжнародного досвіду, а також застосування нестандартних заходів, щодо поширення та збільшення ефективності використання інструменту ДПП. Тому держава повинна створити належне підґрунтя, щодо прозорості та ефективної співпраці влади та приватного бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жадан, О. В. Державно-приватне партнерство як механізм інноваційного розвитку економіки. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1(59). С. 75-82.
2. Щур Р.І., Кропельницький А.О. Особливості реалізації державно-приватного партнерства на регіональному рівні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : науковий журнал*. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2023. Вип. 19. Т. 1. С. 219-226.

Перезова Ірина Володимирівна

д.е.н., професор кафедри підприємництва та маркетингу

Земляков Ігор Семенович

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та маркетингу

Дуда Галина Богданівна

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та маркетингу

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

НЕЙРОМАРКЕТИНГ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

В умовах війни, коли емоції та потреби людей зазнають значних змін, нейромаркетинг набуває особливої актуальності. Нейромаркетинг – це наука, яка вивчає, як наш мозок реагує на різні маркетингові стимули. Він дозволяє зазирнути в глибини людського мозку, щоб зрозуміти, як ми сприймаємо рекламу, чому обираємо певні продукти та як формуються наші рішення щодо купівлі.

Війна викликає широкий спектр емоцій – від страху та тривоги до солідарності та патріотизму. За допомогою нейромаркетингу можна зрозуміти, як ці емоції впливають на рішення про покупку. Завдяки нейромаркетингу можна розробити рекламні кампанії, які будуть резонувати з емоційним станом аудиторії та задовольняти її нові потреби. У складні часи бізнесу необхідно адаптуватися до нових умов. Нейромаркетинг допомагає компаніям зберегти лояльність клієнтів та залучити нових. А також нейромаркетинг може бути використаний для створення ефективних кампаній зі збору коштів на гуманітарну допомогу.

В умовах війни й соціальної нестабільності, емоційний маркетинг стає ключовим інструментом для побудови та підтримки лояльності клієнтів. Розуміння емоційних станів споживачів й адаптація маркетингових стратегій відповідно до цих станів може допомогти компаніям зберегти свою репутацію та зміцнити свої позиції на ринку [1].

До основних викликів нейромаркетингу в умовах війни можна віднести:

1. Перерозподіл сімейного бюджету на користь першочергових потреб є характерною ознакою споживчої поведінки в умовах війни. Війна змусила переглянути витрати і відмовитися від непотрібних покупок. На даний час для людей найважливіше – безпека та стабільність.

2. Стрес може призводити до бажання отримати миттєве задоволення через покупки, які не завжди є необхідними. Тривога щодо майбутнього спонукає людей відкладати великі покупки та економити кошти. Під впливом стресу людям важче приймати зважені рішення, що може призводити до невиправданих витрат або, навпаки, до відмови від необхідних покупок.

3. Війна підсилює значення таких цінностей, як надійність, стабільність та соціальна відповідальність. Тому споживачі все частіше обирають місцеві бренди, які активно підтримують громаду і пропонують якісні продукти. Потреба в стабільності та бажання підтримати місцевих виробників спонукає споживачів віддавати перевагу брендам, які асоціюються з надійністю та соціальною відповідальністю.

4. Війна пришвидшує перехід споживачів на онлайн-магазини, оскільки це дозволяє здійснювати покупки безпечно та зручно, не виходячи з дому. Обмеження фізичної доступності до магазинів, спричинені війною, стимулюють розвиток електронної комерції та роблять онлайн-магазини більш популярним серед споживачів.

5. Патріотичні почуття, посилені війною, спонукають споживачів підтримувати місцевих виробників, що, в свою чергу, сприяє зміцненню національної економіки. Бажання долучитися до підтримки своєї країни та свідомість важливості підтримки місцевого виробництва часто призводять до вибору товарів вітчизняних брендів.

6. Обмеження, пов'язані з війною, змусили людей переосмислити свої пріоритети та віддати перевагу більш простим задоволенням, таким як домашня їжа та відпочинок в колі сім'ї. Зростання цін на продукти харчування та послуги, спричинене війною, спонукало людей шукати більш бюджетні варіанти, такі як домашнє приготування їжі та відмова від подорожей.

7. Війна підвищує чутливість споживачів до соціальних проблем. Компанії, які демонструють соціальну відповідальність та підтримують гуманітарні ініціативи, завойовують довіру споживачів та отримують конкурентну перевагу на ринку.

8. Війна спонукала людей шукати втіху в простих речах, таких як домашній затишок, спілкування з близькими та здорове харчування. Споживачі стали більш свідомими свого впливу на навколишнє середовище, віддаючи перевагу екологічно чистим продуктам та послугам.

Незважаючи на виклики, нейромаркетинг може стати потужним інструментом для бізнесу та гуманітарних організацій в умовах війни.

Нейромаркетинг дозволяє зрозуміти, які емоції переживають люди під час війни, і як на них впливає реклама. За допомогою нейромаркетингу можна розробити рекламні кампанії, які викликають співчуття та бажання допомогти. Нейромаркетинг дозволяє зміцнити зв'язки з існуючими клієнтами та залучити нових, пропонуючи їм цінність та підтримку. Нейромаркетинг може допомогти визначити, яка гуманітарна допомога найбільш необхідна і як її ефективно доставити.

Більшість рішень приймається покупцями підсвідомо і тільки нейромаркетингові дослідження дозволяють оцінювати підсвідомі реакції [2].

Прикладами застосування нейромаркетингу в умовах війни є розробка ефективних рекламних кампаній для збору коштів на гуманітарну допомогу; створення брендів, які асоціюються з підтримкою України та її народу, розробка продуктів, які відповідають зміненим потребам споживачів, оптимізація комунікації з клієнтами в умовах кризи.

Щоб не лише втримати свою аудиторію у складні часи, а ще й здобути прихильність нових споживачів, брендам необхідно дуже обережно поводитися в інформаційному просторі та змінити підхід на користь відповідального маркетингу. Повномасштабна війна змінила життя кожної людини й разом з цим її ставлення до брендів та споживачьку поведінку. При побудові маркетингової стратегії компанії мають зважати на ці зміни й створювати перш за все людяну, щиру та відповідальну комунікацію, в якій на першому місці завжди стоятимуть загальнолюдські цінності [3].

Вважаємо, що нейромаркетинг в умовах війни – це розуміння, того, що переживають люди, які потреби у них виникають і як на них впливають різні стимули. Застосування нейромаркетингу дозволяє створювати більш ефективні комунікаційні стратегії, які допомагають як бізнесу, так і суспільству в цілому.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Емоційний маркетинг під час війни: побудова лояльності до вашого бізнесу. URL: <https://mind.ua/openmind/20264935-emocijnij-marketing-pid-chas-vijni-pobudova-loyalnosti-do-vashogo-biznesu> (дата звернення 22.08.2024)
2. Нейромаркетинг для бізнесу. Яку користь приносять сучасні технології та нейродослідження? URL: <https://beehiveor.com/neiromarketing-dlya-biznesu/> (дата звернення 22.08.2024)
3. Маркетинг воєнного часу: як змінилася поведінка споживачів під час війни? Чи потрібний бренд у воєнний час? Як має змінитися підхід до маркетингу? URL: <https://cases.media/article/marketing-voyennogo-chasu-doslidzhennya-havas-village-ukraine> (дата звернення 22.08.2024)

Школьний Роман Миколайович
здобувач ступеня доктора філософії
Державний науково-дослідний інститут інформатизації
та моделювання економіки, м. Київ

СУТНІСТЬ ТА ВИДИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ В УКРАЇНІ

Інвестиційна діяльність в Україні реалізується через систему фінансових інститутів, ключову роль серед яких відіграють банківські установи.

Інвестиційна діяльність банківських установ – це операції банків із вкладення власних та залучених фінансових ресурсів шляхом придбання цінних паперів на ринку цінних паперів від свого імені з метою отримання доходу; диверсифікації активних операцій; розширення джерел отримання додаткових доходів; збереження капіталу і забезпечення його приросту на основі росту курсової вартості цінних паперів; регулювання та забезпечення ліквідності банків [1].

Основна мета інвестиційної діяльності банківських установ – збільшення доходу від інвестиційної діяльності при допустимому рівні ризику інвестиційних вкладенні.

Можна виділити три основних напрями інвестиційної діяльності банківських установ: інвестиційне (корпоративне) кредитування; проектне кредитування, інвестиційна діяльність на ринку цінних паперів [2].

Інвестиційний кредит – це кредит юридичним особам, спрямований на модернізацію підприємства і виробничих процесів.

Проектне фінансування – банківський кредит, повернення якого здійснюється на етапі експлуатації проекту з потоку грошових коштів, що генеруються самим проектом. Банк не тільки здійснює поточний моніторинг, але і є прямим учасником проекту, може приймати певні рішення при його реалізації на будь-якій фазі життєвого циклу проекту [3].

Інвестиційні операції банківських установ на ринку цінних паперів – це операції з обслуговування власних інвестиційних потреб банку, що здійснюються ним за власний рахунок та операції з обслуговування інвестиційних операцій клієнтів, де банк виступає у ролі посередника у процесах інвестування на ринку цінних паперів. Посередницькі операції з обслуговування інвестиційного процесу та на користь клієнтів включають: власне посередницькі операції, довірчі (трастові) операції та інфраструктурні операції.

До власне посередницьких операцій банківських установ з цінними паперами відносять виконання доручень клієнтів у процесі емісії (емісійно-посередницька діяльність), або обігу (торгово-посередницька діяльність) цінних паперів. Різновидом емісійно-посередницьких операцій в інвестиційній діяльності банку з цінними паперами є андеррайтинг – розміщення цінних паперів клієнтів-емітентів на ринку. Операція андеррайтингу може доповнюватися гарантією емісії, тобто зобов'язанням придбати нерезалізовану частину випуску цінних паперів.

Серед торгово-посередницьких операцій банківських установ з цінними паперами до інвестиційної діяльності можна віднести формування оптимальних індивідуальних портфелів цінних паперів для інвесторів, брокерські та дилерські послуги. Брокерська діяльність – здійснення банком угод з цінними паперами на підставі договору доручення

або комісії. Дилерські послуги – укладання угод із цінними паперами від свого імені та за свій рахунок шляхом здійснення котирувань цінних паперів із подальшим їх терміновим перепродажем клієнтам. При виконанні банком дилерських послуг відбувається короткострокове поєднання діяльності банку як інвестора та як посередника у обслуговуванні інвестиційних операцій клієнтів.

Довірчі (трастові) операції – це операції банківських установ з управління цінними паперами клієнтів і виконання послуг в їхніх інтересах на основі довірчих правовідносин.

До цього виду інвестиційної діяльності з обслуговування інвестиційного процесу (інфраструктурні операції банку) відносять депозитарну, реєстраторську та клірингову діяльність, а також діяльність щодо надання консультативно-інформаційних послуг, що безпосередньо сприяють укладанню цивільно-правових угод з цінними паперами між учасниками ринку цінних паперів.

Максимально сприятливий інвестиційний потенціал банківської сфери для здійснення інвестиційних банківських операцій був на початку 2019 р., коли майже 97% банківських установ здійснювали інвестиційну діяльність за різними її напрямками. Це було результатом закриття неплатоспроможних банків (очищення банківської системи) та зміною пріоритету розміщення активів банками, що у свою чергу спричинило активізацію інвестиційної діяльності у банківському секторі.

В сучасних реаліях військової агресії можливості банківських установ здійснювати інвестиційну діяльність обмежені нестачею довгострокових та дешевих фінансових ресурсів. Всі спроби банківських установ компенсувати нестачу коштів за рахунок зовнішніх запозичень стали наслідком швидкого витоку іноземних капіталів із України, що призвело до зменшення обсягів інвестицій.

До причин низької інвестиційної активності українських банківських установ також слід віднести недосконалість внутрішнього ринку цінних паперів, нетривалий час його існування та значний регулятивний вплив на ринок з боку держави, що призвело до незначних обсягів операцій та низької ліквідності цього сегменту фінансового ринку [4, с. 290].

Наразі існує нагальна потреба у державній підтримці інвестиційної діяльності банківських установ. Кабінетом Міністрів України разом з Багатостороннім агентством з інвестиційних гарантій започатковано запровадження механізму страхування інвестицій в умовах воєнного стану, який надасть інвесторам додаткові гарантії своїх капіталовкладень в українські активи. Даний механізм страхування інвестицій передбачатиме відшкодування вартості інвестицій в залежності від їх обсягу (при настанні форс-мажору інвестор зможе отримати компенсацію свого вкладеного капіталу) [5].

Оцінюючи загальний стан інвестиційної діяльності банківських установ на середину 2024 р. слід наголосити на тому, що питання накопичення інвестиційних ресурсів є актуальними, оскільки від їх обсягу та джерел залежить фінансова стійкість банків та надійність банківського сектору України в цілому.

Таким чином, інвестиційна діяльність є важливим напрямом діяльності банківських установ. В Україні, на жаль, обсяги здійснюваних банками інвестиційних операцій є незначними, що пов'язано в першу чергу із нерозвиненістю фондового ринку України і відсутністю достатньої кількості надійних фінансових інструментів для інвестування. У зв'язку із цим, банки в Україні вимушені інвестувати в державні цінні папери (структурі інвестиційного портфеля частка ОВДП становить практично 80%), що обмежує потенційний інвестиційний дохід для банків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банківські операції : підручник / за ред. А.М. Мороза. Київ : КНЕУ, 2008. 603 с.
2. Луців Б., Заславська О. Оцінка ризиків кредитно-інвестиційної діяльності комерційних банків. *Світ фінансів*. 2013. № 1. С. 18–28.
3. Брежнєва-Єрмоленко О.В., Золотарьова О.В., Москаленко К.О. Детермінанти інвестиційної діяльності комерційних банків. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 948–954.
4. Онищенко Ю.І., Генова О.І. Аналіз інвестиційної діяльності банків України. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 2. С. 288–294.
5. Механізм страхування інвестицій в умовах війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua>

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Яковлев Віталій Миколайович
здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДОКУМЕНТУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ НАЦИСТІВ НА ХАРКІВЩИНІ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ НАДЗВИЧАЙНОЇ ДЕРЖАВНОЇ КОМІСІЇ)

З початком німецько-радянської війни з окупованих українських земель до органів влади почали надходити відомості про насилля, грабежі, жорстокі масові втрати цивільного населення, нелюдські умови утримання радянських військовополонених, знищення матеріальних та культурних цінностей. Зібрана інформація використовувалася передусім як пропагандистський матеріал, спрямований на дискредитацію дій ворога. Про численні випадки злочинів нацистів писала преса [9, с. 1; 4, с. 1–2]. Крім того, Народний Комісаріат Закордонних Справ СРСР (далі – НКЗС) публікував заяви та ноты протестів, у яких повідомлялося про воєнні злочини гітлерівської армії на території СРСР. З-за лінії фронту просочувались відомості про каральні дії нацистів і на Харківщині. У ноті НКЗС від 6 січня 1942 р. згадувалося про ряд сіл Шевченківського району Харківської області, які німці спалили вщент, а жителів повністю виселили [3, с. 179]. Також повідомлялось про втрату 19 осіб у Харкові, яких повісили 16 листопада 1941 р. на балконах будинків [3, с. 184]. За радянськими даними, лише на початку окупації німці знищили 14 тисяч харків'ян [3, с. 226]. Крім того, у ноті НКЗС від 11 травня 1943 р. зазначалось, що станом на серпень 1942 р. на роботу до Німеччини з Харкова насильно було вивезено 32 тисячі осіб [3, с. 318]. Зневажливе ставлення окупантів до культурних надбань знайшло своє відображення у повідомленні про те, що для зручності проїзду автомобілів німці замостили брудну вулицю книгами Харківської державної наукової бібліотеки імені В. Г. Короленка [3, с. 220]. Всі ці повідомлення, особливо в частині підрахунків, не можна вважати достатньо точними і документально підтвердженими. Проте вони в загальних рисах відображали наслідки «війни на знищення» та расової політики, що втілювали в життя Вермахт та німецькі репресивні органи.

Для об'єднання та узгодження дій усіх органів влади щодо злочинів німців та їх пособників 2 листопада 1942 р. Указом Президії Верховної Ради СРСР було створено Надзвичайну державна комісію зі встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників і заподіяних ними збитків громадянам, колгоспам, громадським організаціям, державним підприємствам і установам СРСР (далі – НДК). На комісію покладалась обов'язки щодо повного обліку фактів насильницьких дій та убивств цивільного населення, а також збитків, завданих радянській державі та населенню з боку німецьких окупантів та їх союзників. Для розслідування злочинів нацистів у місцевостях, звільнених від окупантів, створювалися республіканські, крайові та обласні комісії, які підпорядковувалися безпосередньо НДК. Згідно з постановою Раднаркому СРСР від 16 березня 1943 р. № 299 «Про роботу Надзвичайної Державної Комісії зі встановлення та розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників» у

місяцях, звільнених від окупантів, мали формуватися республіканські, крайові та обласні комісії [10, с. 180].

На початку вересня 1943 р. до м. Харків прибув член НДК О. М. Толстой, за участі якого було створено Харківську обласну комісію сприяння Надзвичайній державній комісії зі встановлення і розслідування злочинів німецько-фашистських загарбників та їх спільників та завданих ними збитків (далі – ХОК НДК), яку очолив І. І. Профатилів – 1-й секретар Харківського обкому КП(б) У, а з 1944 р. – В. М. Чураєв. О. М. Толстой перебував у Харкові до грудня 1943 р. – відвідував місця масових страт, брав активну участь у роботі комісії [8, с. 51].

Діяльність ХОК НДК можна умовно розділити на декілька періодів. Кожен з них мав певні особливості, пов'язані з виконанням поставлених завдань. Перший тривав з вересня по грудень 1943 р. і характеризувався дослідженням місць масових страт у м. Харків та на околицях міста. Під час другого періоду, який тривав з січня до серпня 1944 р., ґрунтовно вивчалися та обліковувалися матеріальні збитки, завдані гітлерівцями Харківській області. Окрім того, комісія провела величезну роботу з обліку злочинів, скоєних німецькими загарбниками проти цивільного населення та військовополонених не лише в Харкові, а й на території області.

На початку вересня 1943 р. ХОК НДК було створено декілька комісій для дослідження місць масових поховань цивільного населення та військовополонених. Одна з них працювала в Дробицькому Яру та Лісопарку [6, арк. 65–72], друга – на території колишнього гарнізонного госпіталю № 384 та Подвірках [6, арк. 91–94], третя – в районі Харківського тракторного заводу [6, арк. 91–94]. Крім того, була створена судово-медична комісія [1, арк. 17–67].

У своєму підсумковому акті від 16 вересня 1943 р. судово-медична експертиза, попередньо дослідивши 13 місць поховань (ям-могил) та провівши ексгумацію 952 трупів, узагальнила результати своєї роботи та дійшла висновку про наступне:

- різний час смерті та поховань (січень 1942 р. – II–III квартали 1943 р.);
- вік покійних коливався від 2-х до 70–80 років;
- причиною смерті стали отруєння окисом вуглецю, наскрізні кульові поранення, роздроблення кісток черепа важким предметом, спалення [1, арк. 12–16].

Процес проведення ексгумації супроводжувався фото- та відеозйомкою. Відзняті кадри злочинів нацистів на харківській землі були використані радянською пропагандою для створення документальних кінохронік та долучені до справ як докази, що використовувались під час проведення судів над воєнними злочинцями як на території СРСР, так і під час Нюрнберзького процесу [7, с. 103, 114; 11, р. 573–574].

Підсумком першого періоду роботи ХОК НДК стали акти комісії з дослідження місць масових страт на Харківщині, підкріплені показами потерпілих та свідків, а також актами судово-медичної експертизи. Вся документація разом з реєстром актів 30 жовтня 1943 р. була надіслана в Москву до НДК [2, арк. 50]. Відомості, зібрані обласною комісією, були покладені в основу доказової бази під час проведення показового суду над військовослужбовцями гітлерівської Німеччини та колаборантом у м. Харків 15–18 грудня 1943 р. Саме на цьому процесі вперше були широко оприлюднені матеріали, зібрані НДК щодо воєнних злочинів нацистів, скоєних на території Харківщини. Щоправда, зважаючи на яскраво виражене пропагандистське спрямування цього суду, кількісні показники жертв нацизму були округлені в бік збільшення. Зокрема у вироку суду було зазначено: «В період тимчасової окупації міста Харкова та Харківської області німецько-фашистськими загарбниками було розстріляно і повішено, спалено живцем та

задушено окисом вуглецю більше 30 000 мирних, ні в чому не винних радянських громадян, зокрема жінок, людей похилого віку та дітей». Крім того, було названо цифру «близько 20 000 мирного радянського населення», яке в листопаді 1941 р. німці переселили у бараки ХТЗ, а згодом партіями по 200–300 осіб – розстріляли. А також уточнено, що «в березні 1943 року німцями було розстріляно та спалено живцем 800 поранених бійців та офіцерів Червоної Армії, які знаходились на лікуванні в 1-му армійському сортувальному госпіталі 69-ї армії, що розташовувався в м. Харків на вулиці Трінклера» [1, арк. 219–220].

У 1944 р. Харківська обласна та створені районні комісії НДК провели колосальну за обсягом роботу зі збору та обліку документальних свідчень воєнних злочинів німецьких окупантів по м. Харків та Харківській області. У «Зведеній відомості з обліку злодіянь, скоєних німецько-фашистськими загарбниками, насильного вивезення радянських людей в німецьке рабство по Харківській області за період окупації» від 20 травня 1944 р. наводяться дані по м. Харків та 23 районах Харківської області за наступними категоріями:

1. «Убито, повішено, замучено» 43 537 осіб цивільного населення (35 174 – Харків, 8 363 – Харківська область).
2. «Зазнали насильства» 309 мирних громадян (Харків – 1, Харківська область – 308).
3. «Убито, повішено, замучено» 20 273 військовополонених (Харків – 12 183, Харківська область – 8 090).
4. «Зазнали катувань» 2 010 полонених (всі – Харківська область).
5. «Відправлено на роботу до Німеччини» 41 881 особа (Харків – 10 163, Харківська область – 31 718) [6, арк. 8].

У наступній зведеній відомості від 10 липня 1944 р. вищеперелічені кількісні показники зазнали незначних змін за рахунок додавання даних по районах Харківської області, зокрема:

- загальні втрати цивільного населення зросли до 45 417 осіб, що зазнали насильства – 434;
- у полоні загинуло 21 259 осіб, 2 070 військовополонених зазнали катувань;
- вивезено до Німеччини 54 045 осіб [6, арк. 1].

Окрім того, ХОК НДК склала зведену відомість із переліком 69 німецьких військовослужбовців, причетних до скоєння воєнних злочинів на Харківщині. В документі вказувалося прізвище, військове звання, чин, посада та назва військового підрозділу особи, що вчинила злочин, містився короткий опис злочину, а також зазначався акт, який його підтверджував [6, арк. 2–7].

У подальшому під час роботи обласної комісії зисельність людських втрат та розміри матеріальних збитків Харківщини корегувалися і змінювалися в бік збільшення. Суттєве зростання числа жертв нацизму пов'язане з «Актом про звірства та жахливі злочини німецько-фашистських окупантів в м. Харків» від 9 березня 1943 р., в якому наводяться кількісні показники, взяті з невідомих джерел та документально не підтвержені. Так, відповідно до даних, зазначених у цьому акті, у Харкові «німецькі нелюди розстріляли, повісили та замучили 90–100 тисяч осіб», «померло від голоду та виснаження 110–120 тисяч осіб», «гітлерівці вивезли на каторжні роботи до Німеччини до 110 000 осіб» [6, арк. 12, 13зв, 15]. З метою «легалізації» цього акту ХОК НДК 31 липня 1944 р. направила на адресу НДК листа з проханням долучити відомості щодо злочинів нацистів у місті Харкові до раніше надісланих матеріалів стосовно загальних втрат по області. Відповідно до цього акту комісія врахувала людські втрати по м. Харків в такій кількості:

- 220 000 мирних громадян загинули за час німецької окупації (з них 100 000 осіб були розстріляні, повішені та замучені та 120 000 – померли від голоду та виснаження);
- 11 000 військовополонених загинули в таборах від голоду, виснаження та звірячих знущань (1 тисяча – у таборі в Орджонікідзенському районі та 10 тисяч осіб в Холодногірському таборі);

- 110 000 радянських громадян були вивезені на каторжні роботи до Німеччини.

У зв'язку з вищезазначеним, комісія пропонувала внести до зведеної відомості з обліку людських втрат по Харківській області наступні зміни:

- у колонці «вбито, замучено мирних громадян» число 50 296 осіб замінити на – 270 296;
- у колонці «вбито, замучено військовополонених» замінити число 11 365 осіб на – 22 365;
- у колонці «відправлено в рабство до Німеччини» показник 54 045 осіб замінити на – 164 045 [2, арк. 119–120; 6, арк. 9].

Наведені у цьому листі відомості були затверджені у Москві і стали остаточними.

Таким чином, лавиноподібне збільшення кількості жертв нацизму пов'язане з появою «Акту про звірства та жакливі злочини німецько-фашистських окупантів у м. Харків» від 9 березня 1943 р., за допомогою якого ХОК НДК внесла зміни до остаточних підрахунків людських втрат краю. Про це свідчить той факт, що відомості, в тому числі й кількісні показники, наведені у даному акті, аж до 31 липня 1944 р. не використовувалися – ні під час проведення Харківського судового процесу, ні під час надання попередніх відомостей до НДК.

Радянське керівництво корегувало не лише кількісні показники, а й певні факти, які використовували з ідеологічних чи політичних міркувань. Зокрема, це стосується питання застосування гітлерівською Німеччиною спеціально обладнаних автомобілів, які отримали назву «газваген» або «душогубка». За допомогою «газових автомобілів» відбувались масові страти населення шляхом отруєння окисом вуглецю. Застосування газвагенів, на думку радянського слідства, «свідчило про планову організованість знищення радянських людей» [1, арк. 9–10]. В актах ХОК НДК та судово-медичної експертизи, що стосувалися досліджень місць масових страт у вересні 1943 р., не містилося жодної згадки про отруєння населення окисом вуглецю в «душогубках». Подібний стан справ не влаштував Кремль, який планував використати факти застосування німцями газвагенів для проведення масових страт, як докази воєнних злочинів нацистів на окупованих територіях СРСР. Тому перед створеною 3 грудня 1943 р. Судово-медичною експертною комісією начальник слідчого відділу Головного управління контррозвідки «Смерш» О. Г. Леонов доволі категорично поставив питання: «Які причини можуть завадити експертизі виявити смертельне отруєння окисом вуглецю, у випадках, коли воно, безумовно, мало місце?» [2, арк. 2]. І, очевидно, заднім числом, з'явився акт судово-медичної експертизи ХОК НДК від 16 вересня 1943 р. У цьому акті повідомлялось, що 5–15 вересня 1943 р. судмедексперти дослідили 13 місць масових поховань, в яких, за їх підрахунками, знаходилось близько 24 тисяч трупів. Далі в документі зазначалось, що згідно з слідчими матеріалами і даними судово-медичних досліджень трупи осіб, умертвлених окисом вуглецю, були виявлені в місцях поховань «Сокольники» та «Подвірки». Природно, що висновок судово-медичної експертизи знайшов підтвердження у слідчих матеріалах [1, арк. 15].

Висновки. Оцінюючи роботу структурних підрозділів НДК, на прикладі ХОК НДК, маємо визнати, що вона в найдрібніших деталях задокументувала криваві злочини нацистів, які стали буденними на всіх окупованих землях України. Однак, кількісні показники, а також деякі факти, наведені в статистичних звітах ХОК НДК, викликають

небезпідставні сумніви щодо їх достовірності. Пояснення цього явища полягає в тому, що зібрані комісіями відомості, використовувались владою для проведення пропагандистських кампаній, спрямованих на дискредитацію дій ворога і привернення до себе прихильності населення, яке потерпало від жорстокості та свавілля загарбників. Як слушно зауважив датський дослідник Н. Польсен: «Хоч достовірність багатьох, а можливо, й більшості, матеріалів, зібраних Комісією, не підлягає сумніву, проте слід зауважити, що від самого початку вона працювала за дуже специфічних умов сталінського режиму. Очевидно, що режим не мав на меті створити Комісію для неупередженого і незалежного збору інформації про злочини часів окупації» [5, с. 28].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Архівна кримінальна справа О. О. Посєвіна. АУСБУЗО (Архів УСБУ в Запорізькій обл.). Спр. 20368. Т. 23. 224 арк.
2. Архівна кримінальна справа О. О. Посєвіна. АУСБУЗО (Архів УСБУ в Запорізькій обл.). Спр. 20368. Т. 37. 279 арк.
3. Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны: Документы и материалы : в 2 т. Москва: ОГИЗ. Государственное издательство политической литературы, 1944. Т. 1 : 22 июня 1941 г. – 31 декабря 1943 г. 698 с.
4. Нота Народного Комиссара Иностранных Дел тов. В. М. Молотова «О повсеместных грабежах, разорении населения и чудовищных зверствах германских властей на захваченных ими советских территориях». *Правда*. 1942. 7 янв. (№ 5 (5069)). С. 1–2.
5. Польсен Н. Розслідування воєнних злочинів «по-советськи». Критичний аналіз матеріалів Надзвичайної державної комісії. *Голокост і сучасність*. 2009. Вип. 1 (5). С. 27–45.
6. Сводные ведомости по учету злодеяний и по угону советских граждан в немецкое рабство и копии актов по г. Харькову. Харьковская областная комиссия содействия Чрезвычайной государственной комиссии по установлению и расследованию злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их сообщников и причиненного ими ущерба. *ДАХО* (Держ. архів Харківської обл.). Ф. 2. Оп. 14. Спр. 1. 102 арк.
7. Судовий процес про звірства німецько-фашистських загарбників на території м. Харкова і Харківської області в період їх тимчасової окупації. Київ; Харків : Українське державне видавництво, 1944. 132 с.
8. Харьков, 1943-й. Освобожденный навсегда! Сборник документов и материалов / рук. проекта А. Подопригора; ред.-сост. В. Вохмянин. Харьков : Издательский Дом Райдер, 2008. 84 с.
9. Фашистско-немецкие мерзавцы. «*Правда*». 1941. 4 сент. (№ 245 (8653)). С. 1.
10. Яковлев В. М. Воєнні злочини нацистів на Харківщині (1941–1943): за матеріалами Надзвичайної державної комісії. *Літопис Волині*. 2022. Чис. 26. С. 178–185. URL: <http://litopys.volyn.ua/index.php/litopys/article/view/315/259>
11. Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal Nuremberg, 14 November 1945 – 1 October 1946. Nuremberg, 1947. Vol. 7 : Proceedings 5 February 1946 – 19 February 1946. Nuremberg, 1947. 602 p. URL:https://tile.loc.gov/storage-services/service/ll/lmlp/2011525338_NT_Vol-VII/2011525338_NT_Vol-VII.pdf

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

*Короленко Євгенія Олегівна,
здобувачка,
Київський національний університет
культури і мистецтв
k-e-o@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В ІВЕНТ-ІНДУСТРІЇ

Соціокультурні зміни включають зміни культурних функцій і поведінки людини в суспільстві від певних умов до інших. Це означає, що зміни, які відбуваються, включають соціальні та культурні зміни, відбуваються в суспільстві та створюють нові умови для людей. На думку сучасних науковців, культуру слід розуміти з точки зору наступних трьох рівнів: технологічний рівень є найнижчим, соціологічний рівень є середнім, філософський рівень є найвищим. Іншим впливом є поява культури надмірного обміну інформацією та саморозкриття у кіберпросторі [4, с. 48]. Ця культура з'явилася та була визначена частково через наявність соціальних медіа, які дозволяють будь-кому завантажувати будь-що за допомогою пристрою. Це стає культурою, яка, у свою чергу, створює кордони між приватним простором і публічним простором. Наслідок існування онлайн-ЗМІ та збільшення кількості користувачів соціальних мереж. Соціальні медіа більше не розміщуються лише в контексті каналу чи середовища, соціальні медіа вже є способом життя у відносинах між користувачами та технологіями.

Соціальні медіа - це група інтернет-додатків, побудована на ідеологічних і технологічних засадах Web 2.0, що дозволяє орієнтоване на користувача створення та обмін контентом [3, с. 102]. Соціальні медіа — це нова мережева медіа-група, яка поділяє більшість або всі риси участі, відкритості, спілкування, спільноти та зв'язку. «Участь» означає заохочення до внесків і відгуків від усіх зацікавлених сторін, «відкритість» означає, що більшість соціальних медіасервісів відкриті для зворотного зв'язку та участі, «розмова» стосується двостороннього спілкування, швидкого формування спільнот, які мають спільні інтереси в «спільноті», «зв'язок» означає розвиток їхніх зв'язків шляхом використання зв'язків з іншими сайтами, ресурсами та людьми [5, с. 533]. Дослідники розрізняють шість типів форм соціальних медіа: соціальні мережі (Facebook тощо), блоги, вікі (Wikipedia), подкасти (Apple Itunes), форуми, контент-спільноти, microblogging (Twitter). Сьогодні термін «соціальні медіа» зазвичай використовується для всіх цих платформ [6, с. 142].

На сучасному етапі суттєво зростає використання соціальних мереж як важливого маркетингового інструмента в івент-індустрії, оскільки надають суттєві переваги відвідувачам при прийнятті рішення про участь в івенті. На думку дослідників, соціальні мережі є одним із найважливіших цифрових інструментів для привернення клієнтів, онлайн-досвіду та просування івентів [6, с. 140].

У всьому світі кількість користувачів Інтернет та соціальних мереж зростає з кожним днем. Соціальні мережі є актуальною та популярною темою, особливо в останні роки. Широко поширена та динамічна популярність соціальних мереж здійснила вплив на індустрію дозвілля, і соціальні мережі стали невід'ємною частиною івентів. Івенти відіграють важливу роль в еволюції багатьох галузей, сприяючи розвитку сучасного суспільства, допомагають просувати товари, послуги, ідеї, місця та людей.

В науковій літературі протягом останніх років сформувалися три напрями дослідження івентів у контексті соціальних мереж: до, під час та після події. Щоб охопити й оголосити про потенційних учасників події, перед подією дуже важливі дії в соціальних мережах, які створюють важливий допінг для успіху івенту. Для того, щоб ефективно та результативно використовувати інструменти соціальних медіа, які включені до інструментів просування в маркетинговій діяльності, необхідно проводити рекламні заходи в плановому порядку [1, с. 157]. При правильному використанні соціальні медіа дозволяють охопити більше людей, привернути увагу та зберегти інтерес. Залучення учасників до одноразової події полягає в тому, щоб визначити, які інструменти соціальних медіа мають різну мету, і їх потрібно використовувати правильно. Події повинні мати високий рівень інтересу, гумору чи соціальної причини, що дозволить поділитися ними в соціальних мережах, серед друзів або спільнот із подібними ідеями. Якщо подія не має вагомої причини, то подія матиме обмежений успіх [7, с. 454].

Стійкість подій зростає прямо пропорційно силі взаємодії з учасниками під час події. Так, наприклад, на акаунт Coachella MusicFestival в Instagram підписалися 2 мільйони людей, і під час заходу наприкінці кожного концерту надсилалося 7 мільйонів повідомлень [6, с. 147]. Крім того, протягом 3 днів поширювалася інформація про нові концерти, сюрпризи для учасників, спонсорські заходи, які відбудуться під час фестивалю, що дозволило учасникам використовувати фестиваль більш ефективно. Таким чином, можна збільшити кількість учасників майбутніх подій, поділившись відео або зображеннями спікерів або івенту, щоб збільшити кількість потенційних гостей під час будь-якої події. Мета знайомства з новими людьми, що є однією з головних причин, чому люди беруть участь у заходах, можна швидше реалізувати за допомогою соціальних мереж. Якщо цю мережу вдасться встановити до події, учасники зможуть спілкуватися один з одним під час події. Крім того, за рахунок збільшення взаємодії з наявними учасниками через соціальні медіа під час події, учасники можуть запобігти створенню помилкових очікувань, які є серйозна помилка для кожного планувальника заходів [2, с. 8].

Завершення заходу не означає завершення діяльності соціальних мереж. Найважливішим і найкориснішим елементом тут є отримання зворотного зв'язку. У порівнянні з традиційними медіа та соціальними медіа важливим є той факт, що соціальні медіа мають швидший зворотний зв'язок. Ця швидкість може швидше приймати стратегічні рішення, особливо після події, і краще підготуватися до наступної події. Соціальні медіа можуть відстежувати, скільки людей досягають бажаного повідомлення на багатьох платформах, наприклад, кількість переглядів відео в Instagram, кількість твітів, опублікованих про подію, або кількість прочитань блогу. Спостереження та аналіз частоти використання твітів і хеш-тегів, а також взаємодії твітів (лайк, коментування, ретвіти) навіть під час невеликих подій можуть керувати організаторами, надаючи можливість контролю. Технологія подій дозволяє планувальникам, які тепер стали стратегами, економити час і зосередженість на створенні привабливих інтерактивних

подій. Зацікавлені сторони заходу використовують дані про подію та відгуки учасників від організаторів заходу, щоб підвищити рентабельність інвестицій і досягти цілей заходу. Технологія подій використовується як корисний інструмент для збору значущих даних і вимірювання задоволеності учасників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Atceken K., Dogrul U., Cabuk S. Tutundurmada Sosyal Medyanm Onemi: 5. Mersin ULuslararası Narenciye Festivali Ornegi. Akademik Arastzrmalarve Calzismalar Dergisi. 2018. Vol. 10(18). pp. 146–157.
2. Ghazali A, Ramli N. The Relationship Between Social Media Uzage and Event Attendees Satisfaction At Carnival Event. In Proceedings of the Australian Academy of Business and Social Sciences Conference. Dubai: Australian Academy of Business and Social Sciences. 2014. pp. 1–10.
3. Kaplan A., Haenlein M. Social media: Back to the roots and back to the future. Journal of Systems and Information Technology. 2012. Vol. 14(2). pp. 101–105.
4. Matondang A. R., Zarriyati T. H. Basic socio-cultural science: social and cultural change due to social media. International Journal of Students Education. 2023. Vol. 1. No. 1. pp. 44–53.
5. Paris C. M., Lee W., Seery P. The Role of Social Media in Promoting Special Events: Acceptance of Facebook 'Events'. In Information and Communication Technologies in Tourism. Lugano: Springer-Verlag/Wien, 2010. pp. 531–541.
6. Yavuz G., Enes K. Social Media and Events: Before, During, and After. In : Birdir K., Birdir S., Dalgic A., Toksoz D. Impact of ICTs on Event Management and Marketing. Business Science Reference, 2020. pp. 139–155.
7. Van der Wagen L., White L. Event management: for tourism, cultural, business and sporting events (4th ed.). Pearson Pub., 2010. 326 p.

Петрук Марина Олександрівна
Магістрант КНУКіМ, м.Київ
matvoj1303@gmail.com

Науковий керівник: кандидат культурології,
доцент кафедри івент-менеджменту та індустрії дозвілля КНУКіМ
Пашкевич М.Ю.

ПОДІЄВА КУЛЬТУРА В СУЧАСНІЙ ІНДУСТРІЇ МОДИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Сучасна індустрія моди є динамічною та багатогранною сферою, що включає в себе не лише процеси створення та продажу одягу, але й розробку та проведення різноманітних заходів, що впливають на культурний та соціальний контексти суспільства. Подієва культура, яка охоплює модні покази, виставки, фестивали, ярмарки та інші форми презентацій, стала невід'ємною складовою модної індустрії, сприяючи її розвитку та популяризації.

Українська індустрія моди, зокрема, демонструє значний потенціал і унікальні особливості, що відображають національні традиції та сучасні тенденції. За останні десятиліття Україна стала важливим гравцем на міжнародній арені моди, пропонуючи світу інноваційні дизайнерські рішення та вражаючі подієві формати. Українські дизайнери та модні заходи завойовують визнання не лише на локальному, але й на глобальному рівні, підкреслюючи багатство та різноманіття української культури.

У контексті вивчення подієвої культури в сучасній індустрії моди, понятійно-категоріальний апарат виступає важливим інструментом для систематизації знань, що допомагає виявити та описати основні компоненти і процеси, що визначають розвиток цієї галузі. Аналіз понятійно-категоріального апарату є фундаментальним етапом будь-якого наукового дослідження. Він дозволяє визначити ключові терміни та категорії, які використовуються для структурування та інтерпретації досліджуваного феномену. Поняття та категорії, що використовуються в дослідженні, відіграють роль не лише як засоби опису, але й як основа для теоретичних і практичних узагальнень. Вони дозволяють чітко окреслити межі дослідження, забезпечити його цілісність та логічну послідовність. Крім того, застосування категоріального апарату дозволяє дослідити різноманітні аспекти подієвої культури в моді, такі як маркетингові стратегії, культурні впливи, економічні фактори та соціальні тенденції. Це, в свою чергу, допомагає виявити закономірності та тренди, що формують сучасну індустрію моди, а також визначити перспективні напрямки її подальшого розвитку.

Вивчення подієвої культури в сучасній індустрії моди України вимагає детального аналізу та визначення ключових понять і категорій, що лежать в основі цього дослідження. Основними поняттями тут є "подієва культура", яка охоплює різноманітні заходи, спрямовані на просування модних тенденцій, та "індустрія моди", яка включає всі аспекти створення, виробництва, маркетингу та продажу модного одягу та аксесуарів.

Подієва культура, яка виникла як самостійна сфера досліджень і практики протягом останніх 30 років, має глибоке коріння, що сягають людської історії. Події завжди

відігравали важливу роль у житті суспільств, будучи центральними елементами святкувань, релігійних обрядів, громадських заходів і навіть революцій. Вони були важливими для жителів міст, регіонів і цілих націй.

Подієва культура охоплює спеціальні події — це явища, які виникають у зв'язку з незвичайними випадками. Вони можуть бути дозвілльєвими, культурними, особистими чи організаційними, відрізняючись від повсякденної діяльності. Мета таких подій полягає у особистісному розвитку, святкуванню, розвазі або навчанню. Дослідник Джо Голдблатт[5] підкреслював святковий аспект подій, зазначаючи: «Спеціальна подія визнає унікальний момент у часі з церемонією та ритуалом для задоволення конкретних потреб». Це визначення чітко демонструє нам, важливість аспекту атмосфери свята та створення незабутніх вражень для публіки, що у свою чергу приводить до яскравого позиціонування бренду, модного будинку чи цілої конгломерації у світі модної індустрії.

Багато авторів внесли свій вклад у дослідження подієвої культури, пропонуючи різноманітні визначення цього поняття. Подієва культура, як описують Іан Йомен[11] та інші дослідники, представляє собою унікальну комбінацію заходів, які спрямовані на досягнення цілей заходу та задоволення потреб учасників.

Подієва культура у модній індустрії є складною і багатогранною сферою діяльності, що вимагає від фахівців глибокого розуміння різних аспектів модних заходів. Івент-менеджер - це особа, яка відповідає за планування та організацію події, включаючи креативні, технічні та матеріально-технічні аспекти.

Понятійно-категоріальний апарат івент-менеджера в індустрії моди включає низку ключових понять і категорій, необхідних для ефективного планування, організації та проведення заходів. Одним з основних аспектів є креативна концептуалізація, що включає розробку загального дизайну події, тематики та візуальної концепції, яка відображає бренд і цілі заходу, а також стилістика, як частина цього процесу, передбачає вибір стилю, що відповідає концепції події, включаючи одяг, декор та візуальні елементи.

Одним із видатних науковців, які досліджували важливість стилістики та оформлення заходів, є Бернадет Куїнн [9]. Дослідження Бернадет Куїнн зосереджені на фестивалях і культурних заходах, включаючи роль дизайну та стилістики у створенні атмосфери і досвіду учасників. У своїх дослідженнях Бернадет Куїнн підкреслює, що правильно підібрана стилістика та оформлення заходу не лише покращують естетичну привабливість, але й відіграють ключову роль у створенні атмосфери та передачі основних повідомлень і цінностей події. До прикладу у публікації «Фестивальна міська культурна політика», Бернадет Куїнн обговорює, як культурна політика міст може бути сформована фестивалями та подіями, наголошуючи на ролі дизайну та тематики у створенні успішного культурного досвіду.

Наступним важливим аспектом є брендинг та маркетинг, що охоплює розбудову бренду, створення іміджу події, який відповідає бренду та залучає цільову аудиторію. Маркетингова стратегія включає просування події через різні канали, такі як соціальні медіа, PR-кампанії та співпраця з інфлюенсерами. Дослідження важливості брендингу та маркетингу охоплює багато відомих науковців з різних дисциплін, таких як маркетинг, бізнес, івент-менеджмент і стратегічний менеджмент. До прикладу, Жан-Ноель Капферер[7] є відомим експертом з брендингу, а також автором книги "The New Strategic Brand Management", яка розглядає різні аспекти управління брендом, включаючи створення та підтримку брендової ідентичності, а також допомагає зрозуміти усі тонкощі

маркетингових стратегій. Також важливість брендингу у подієвій культурі нам демонструє Девід Аакер [1] відомий своїми дослідженнями у сфері брендингу. Його видатна робота "Створення сильних брендів" досліджує, як компанії можуть створювати та підтримувати сильні бренди, які резонують зі споживачами та забезпечують конкурентну перевагу, що в черговий раз демонструє, що організатору подій обов'язково потрібно приділяти цьому пункту увагу, адже це надважливий аспект позиціонування подій на ринку подієвої культури.

Аудіовізуальне виробництво є ще одним ключовим елементом, включаючи організацію освітлення, звуку та відео для створення необхідної атмосфери та забезпечення технічної підтримки події. Дональд Гетц[4], досліджуючи подієву культуру, підкреслює роль аудіовізуальних компонентів у створенні незабутніх вражень на заходах. Його роботи акцентують увагу на тому, як аудіовізуальні засоби можуть впливати на сприйняття подій та сприяти залученню аудиторії.

Логістика охоплює координацію місця проведення, транспортування, розміщення гостей, а також управління матеріально-технічними аспектами.

Бюджетування включає розробку фінансового плану, контроль витрат та оптимізацію ресурсів. Переговори з постачальниками та партнерами є важливою частиною роботи івент-менеджера, що вимагає навичок комунікації та ведення переговорів.

Нарешті, обслуговування клієнтів передбачає взаємодію з клієнтами, забезпечення їхніх потреб та підтримання високого рівня задоволеності. Беручи до уваги, досвід Сьюзан Кайзер [6], яка досліджує споживачів на модних заходах і підкреслює важливість персоналізованої взаємодії з клієнтами, можна чітко простежити важливість надання особливої уваги клієнтам бренду, що підвищить охоплення «теплої» та «холодної аудиторії». Роботи Сьюзан Кайзер [6], демонструють, як особистий підхід і увага до деталей можуть підвищити задоволеність клієнтів та їхню лояльність, тому безумовно цей пункт є тотально важливим у роботі івент-менеджера.

Таким чином, івент-менеджер у модній індустрії виконує широкий спектр завдань, що охоплюють креативну, технічну та організаційну сфери, забезпечуючи успішне проведення модних заходів.

Модна індустрія представляє собою складну і багатогранну систему, яка охоплює різні аспекти від креативного дизайну до маркетингу та роздрібної торгівлі. Для глибокого розуміння всіх процесів, що відбуваються в цій індустрії, дослідники використовують понятійно-категоріальний апарат, що складається з багатьох термінів і концепцій.

Однією з ключових категорій є мода, яка включає стиль одягу, взуття, аксесуарів та інших аспектів зовнішнього вигляду, що є популярними у певний період. Тренд визначає напрямку розвитку моди, що визначає популярні стилі та елементи в конкретний період, а стиль інтегрує естетичні вибори та вподобання, що визначають вигляд окремої особи або групи. Георг Зиммель[10], у своїй роботі "Fashion" аналізує соціологічні аспекти моди, підкреслюючи її роль у формуванні індивідуальності та групових ідентичностей.

Категорія дизайн охоплює процес створення нових моделей одягу, взуття та аксесуарів. Дизайн включає креативні та технічні аспекти, такі як розробка ескізів, вибір матеріалів, створення прототипів та виробництво. Центральними поняттями тут є дизайнер, колекція та показ мод. Сьюзан Кайзер[6], у книзі "The Social Psychology of Clothing: Symbolic Appearances in Context" досліджує, як дизайн одягу відображає соціальні та культурні контексти. Кетрін Маккелвін та Жаннін Аманді[8], у своїй книзі

"Fashion Design: Process, Innovation and Practice" пропонують детальний аналіз творчого процесу дизайнерів, описуючи різні стадії розробки модного продукту від початкової концепції до готової колекції. Наприклад, дизайнер Вів'єн Вествуд, у своїх колекціях акцентувала увагу на впливі історичних і культурних елементів на сучасний дизайн.

Категорія роздрібна торгівля охоплює різні формати продажу модних товарів, такі як бутіки, концепт-стори, універмаги, онлайн-магазини та поп-ап магазини. Важливими поняттями тут є логістика, ланцюг постачання, управління запасами та обслуговування клієнтів. Дональд Гетц[3], у своїх дослідженнях підкреслює важливість роздрібних форматів та логістики в управлінні модними подіями та заходами.

Секторна структура модної індустрії включає дослідження різних сегментів, таких як висока мода (Haute Couture), преміум сегмент, мас-маркет та фаст-фешн. Кожен з цих сегментів має свої особливості, виклики та тенденції розвитку. Жан-Ноель Капферер[7], у своїй книзі "The New Strategic Brand Management" розглядає стратегії управління брендами в різних сегментах модної індустрії.

Роль стилістів також є важливою в модній індустрії, особливо у створенні та просуванні образів. Джонатан Фогель[2], у своїй книзі "Fashion Styling: Dressing the Fashion Image" розглядає роль стилістів у створенні модних образів для рекламних кампаній, показів мод та редакційних фотосесій. Він аналізує, як стилісти співпрацюють з дизайнерами, фотографами та моделями, щоб створити вражаючі та комерційно успішні образи. Дизайнер Коко Шанель і стиліст Грейс Коддінгтон, також відомі своїм внеском у розвиток моди та стилю, їх роботи демонструють вплив особистого бачення та креативності на індустрію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Aaker D., Building strong brands 1995., <https://www.yakaboo.ua/ua/building-strong-brands.htm>
2. Fogle, J. Fashion Styling: Dressing the Fashion Image. Fairchild Books. (2019).p.33-62
3. Getz D., Andersson T., Larson M. Festival stakeholder roles: Concepts and case studies. Event management. 2006. P. 103–122.
4. Getz D. Developing a research agenda for the event management field. Events beyond. 2000. P. 10–21.
5. Goldblatt J. J. Special events: event leadership for a new world: (The Wiley Event Management Series). John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2005. P. 78.
6. Kaiser, S. B "The Social Psychology of Clothing: Symbolic Appearances in Context." Fairchild Books. (1997).p.78-110
7. Kapferer J. The New Strategic Brand Management.p.34-56
8. McKelvey, K., & Munslow, J. Fashion Design: Process, Innovation and Practice. Wiley-Blackwell. (2009).p 127-130
9. Quinn B. Understanding the influence of place on festival making and artistic production in the local urban festival context,2022 <https://www.tudublin.ie/explore/faculties-and-schools/arts-humanities/tourism-and-hospitality-management/people/academic-staff/bernadettequinn.php>
10. Simmel, G. Fashion. International Quarterly, (1904).p, 130-155.
11. Yeoman I. et al. Festival and events management. Routledge, 2012.P.79

Шаган Тетяна Миколаївна,
здобувач,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна
tatahahan7921@gmail.com

МАЛІ ФОРМИ СУЧАСНОЇ ЕКРАННОЇ КУЛЬТУРИ: ОСОБЛИВОСТІ ФІЛЬМІВ ДЛЯ СМАРТФОНА

Однією з характерних рис цифрової епохи є велика кількість екранів, на кожному з яких представлено безліч візуальних різновидів. Враження від екранних зображень простягаються від широкоформатних екранів 3D-кінотеатру до кількох вікон комп'ютера, розміри яких можна змінювати. Сучасна людина сприймає зображення на екрані як всеохоплюючі, коли занурюється в них, або як швидкоплинні, коли швидко прокручує їх. У безпрецедентних масштабах у сучасному суспільстві відбувається процес як професійного, так і аматорського виробництва екранних зображень: відео записуються за допомогою мобільних телефонів та публікуються в Інтернеті; активізується участь у викликах TikTok або створюються історії в Instagram; обробляються фрагменти фільмів у GIF-файли та ін.

З одного боку, цифрові екранні зображення є ефемерними, оскільки є нічим іншим, як накопиченням даних, позбавлених будь-якої матеріальної основи. З іншого боку, вони стійкі, оскільки у своїй повсюдній присутності вони оточують людину, впливають на її сприйняття та формують відповідні способи перегляду. У свою чергу це актуалізує проблематику різноманітних форм зображення та естетики, що керується особливостями культури цифрового екрана.

Домінантними явищами екранної технології та практики на сучасному етапі розвитку соціокультурного простору є великі форми зображення (наприклад, створені блокбастерами CGI та 3D-кіно) і малі екранні форми (фільми для смартфонів, селфі-фотографії чи медіапрактики Instagram).

За доби цифровізації фільми стали набагато мобільніші, ніж будь-коли в індустріальну епоху, як у контексті виробництва, так і їх розповсюдження. Найбільш чітко ця тенденція простежується на прикладі фільмів для смартфона. На думку дослідників, нова концепція зображення виникає з операціями та динамікою практик мобільних медіа – завдяки цьому фільм на смартфоні не проголошує цю концепцію фіксованою, а постійно генерує її через процеси мобільності [3, с. 148]. Основна характеристика мобільних практик – це зростаюча доступність засобів виробництва зображення. Цифровізація суттєво полегшує не лише споживання, але і, в першу чергу, виробництво зображень. Незважаючи на те, що розвиток аматорських камер розпочався вже у 1900-ті рр. і постійно удосконалювався – від простих у використанні камер доби домашнього кіно до камкордерів доби відео, однак, лише інтеграція цифрових камер в портативні засоби з мобільним ширококутовим доступом призвела до розповсюдження, орієнтованого на використання, що зробило кіновиробництво доступним для широких

мас. Мобільність супроводжується зростанням ефективності та швидкості – у цьому процесі потужність техніки, що генерує зображення, відіграє вирішальну роль, оскільки організує не лише довжину, але і кількість можливих записів. Тоді як кіноплівка або відеокаста закінчується, цифрова апаратура допускає потенційно нескінченну кількість. Ці інновації пов'язані з другою характеристикою мобільних практик – просунутим редагуванням. Зображення мобільніші не лише в контексті їх виробництва, але і в контекст їх редагування. Основне збільшення цифровізації має на увазі прямий доступ до матеріалу зображення. Кожна відредагована версія може бути миттєво відображена на екрані так само переглянута тієї ж миті. Саме зняттям блокування зображення цифровий монтаж відрізняється від аналогового монтажу.

На думку дослідників, «плюс цифрового зображення завжди полягає в його де- та рекомпануванні, тобто, в тому факті, що зображення не є кінцевим станом, не є припустимою версією і, не в останню чергу, з цієї причини не може бути документом – за виключенням стану його обробки» [2, с. 198]. Його унікальна характеристика, що відрізняє його від всіх інших зображень, полягає в розробці цифрових зображень більше як процесів, ніж як зображень. Ця якість стосується не лише конкретного зображення, але і, в першу чергу, того, як воно може бути пов'язано і поєднано з іншими. У цьому сенсі цифрове редагування послідовності зображень також завжди характеризується його статусом як чогось тимчасового.

Це супроводжується третьою характеристикою практики мобільних медіа – зростаючим розповсюдженням. Фільми зі смартфонів можна не лише миттєво редагувати, але і легко ділитися ними, відправляти окремим адресатам, робити доступними на відеоплатформах або розміщувати на сайтах соціальних мереж. Саме в цьому полягає зв'язок між мобільністю та підключенням як характеристикою., що чітко відрізняє фільм зі смартфона від будь-якої форми практики мобільного кіно. Оскільки фільмом зі смартфона можна миттєво поділитися, він доступний іншим і може бути розширений. Таким чином, він переходить у сферу колективного і спільного. це пов'язано не стільки з тим фактом, що фільм на смартфоні може побачити якомога більше користувачів, скільки з тим, що ним можна додатково маніпулювати за допомогою додаткових операцій [4, с. 64]. Для того, щоб спільноти ділилися сенсом, недостатньо, щоб кожен з їх членів отримував одне і те саме повідомлення. Основний акцент зроблено на колективному створенні мереж асоціацій, анотацій та коментарів. Таким чином, фільми на смартфоні не лише можна легко поширювати – вони також можуть давати підказки для сенсоутворення через розділи коментарів та форуми для обговорень. Як практика мобільних медіа, фільм на смартфоні також характеризується своєю здатністю поширюватися в інші медіасистеми, тобто його можна розміщувати в нові контексти за межами встановлених кордонів.

Фрагменти буденної реальності можуть бути медіально оброблені та зроблені естетично продуктивними. Завдяки повсюдним камерам смартфону кожен момент може бути миттєво закарбований і зафіксований, відтак навіть випадкові та часові події можуть бути легко записані та відредаговані.

Кожна мала форма екранної культури є частиною історії форм, які вона адаптує, інтерполує та трансформує. У випадку фільмів на смартфоні важливо те, що вони не лише знову відкривають ефемерну рису, а переформатують її. Їх естетичні форми вбудовані в динамічні процеси цифрової епохи, в динамізацію та конденсацію уривків

інформації і наративу. Саме ця медіадиспозиція породжує їх власний потенціал і епістемологічно заряджає короткометражний фільм. На думку дослідників, те, що формально зумовлено ефемерністю моменту і виражає пришвидшене переживання часу у відповідній формі, одночасно є невеликим архівом поліхронічного досвіду часу: «незворотна відмінність між присутністю, теперішнім моментом і його одночасною ефемерністю і недоступністю, можливо, ніколи не переживалося більш чітко, ніж в епоху колосальної циркуляції і щільності інформації, а також в потенціальних технологічних точках доступу до неї, що видається безмежною» [1, с. 11].

Малі форми сучасної екранної культури – це не лише результат нової практики дослідження буденного життя, але і вираження рухомих зображень, що поширюються за межі раніше обмежених доменів виробництва і споживання. З можливістю мережевої взаємодії на основі Інтернет, вони утворюють нову, калейдоскоподібну структуру видимості. У цьому контексті розмір цієї форми можна розуміти не як фрагмент, а як сегмент, як референтний елемент, що надає можливість поєднати точки зору. У цьому полягає особливий потенціал мікрофільму: завдяки неповноті момент, подібної моментальному знімку, і широких можливостей Інтернету, відбувається розкриття здібностей сприйняття, що проходить процес за процесом і бачення не лише загострюється, але і оновлюється та розширюється.

Малі форми сучасної екранної культури, що виникають внаслідок складної взаємодії технологічних, соціологічних, та епістемологічних чинників, характеризуються можливістю генерувати візуальну естетику та формувати медіапрактики.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Autsch S., Öhlschläger C. Das Kleine denken, schreiben, zeigen. Interdisziplinäre Perspektiven. In Kulturen des Kleinen. Mikroformate in Literatur, Kunst und Medien, ed. Sabiene Autsch, Claudia Öhlschläger, and Leonie Sütowlo. Paderborn: Wilhelm Fink, 2014. pp. 10–11.
2. Engell L. Die Liquidation des Intervalls. Zur Entstehung des digitalen Bildes aus Zwischenraum und Zwischenzeit. In *Ausfahrt nach Babylon. Essays und Vorträge zur Kritik der Medienkultur*, ed. Lorenz Engell. Weimar: VDG, 2000. 342 p.
3. Gotto L. Big Screens, Small Forms. Visual Varieties in Digital Media Culture. Majuskel Medienproduktion GmbH, Wetzlar, 2020. 269 p.
4. Lévy P. L'hypertexte, instrument et métaphore de la communication. *Réseaux* 1991. no. 9. (46). pp. 59-68.

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА

Загурський Олександр Богданович,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права та публічного управління,

ЗВО «Університет Короля Данила»,

Мельничук Василь Іванович,

доктор філософії,

доцент викладач кафедри права та публічного управління,

ЗВО «Університет Короля Данила»

ГЕОПОЛІТИЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

XXI століття не тільки не зменшило значення впливу просторових факторів на політичні процеси, а й виявило нові поля конкуренції на фізичній карті світу. Значення географічного простору та суспільних уявлень про нього в наш час важко переоцінити. Зв'язки між географією і політикою почали науково досліджувати в сучасному ключі в середині XIX ст. Це було пов'язано з поширенням промислової революції, розвитком сучасних національних держав і динамічним розвитком природничих і соціальних наук. Геополітика, яка шукає зв'язки між географічним простором і політичними подіями та процесами, стала важливою складовою формування національної свідомості, а також важливим інструментом визначення інтересів і постановки цілей для країн із наддержавними амбіціями.

У зв'язку з цим, І. Е. Котулас та В. Пуштай зазначають про те, що «повномасштабне російське вторгнення в Україну кваліфікують як порушення норм міжнародного права та принципів міжнародного порядку, що стало найсерйознішим викликом європейській стабільності та безпеці з 1945 р. Це прояв російського ревізіонізму та злочин агресії відповідно до міжнародного кримінального права, оскільки така поведінка порушує фундаментальні принципи Статуту ООН. Наслідки російського вторгнення в Україну 2022 р. є значними для системи міжнародної безпеки і ще не проявилися вповні, проте перші висновки очевидні вже зараз. Найперше – західні держави єдині в сприйнятті РФ як ревізіоністської держави. Вторгнення РФ в Україну та вчинення воєнних злочинів проти українців є виявом її імперської політики, продовженням радянського імперіалізму» [1].

У разі впливу на національну свідомість геополітика була привабливою навіть під час холодної війни, особливо в Латинській Америці. Коли справа доходить до формування супердержавних амбіцій, це залишається актуальним і донині. Геополітика як метод дослідження та спосіб мислення про міжнародну політику відновила свою популярність у 1970-х роках. Після закінчення холодної війни вона переживає справжній ренесанс, особливо в країнах, які мають статус наддержави або претендують на цей статус.

Геополітичний фактор грає надзвичайно важливу роль у боротьбі за ресурси. У літературі немає єдиного і одноставно загальноприйнятого визначення геополітики як

поняття, але в найзагальнішому сенсі, поняття геополітики, з одного боку, вказує на вивчення реальних процесів в світі і практичні дії людей, з іншого – самі ці процеси і дії.

З огляду на те, що в сучасному геополітичному контексті, акцент робиться не тільки на військову силу, а й з точки зору економічної, наявність ресурсів стає однією з основних цілей і провідною силою політики національної безпеки, і, отже, є основним фактором міжнародної безпеки. Зростаюче населення і обмежені ресурси, з іншого боку, відносяться до логічного висновку, що боротьба за ресурси, ймовірно, стане нескінченною, глобальною війною за ресурси.

Вона має потенціал для розвитку постійного глобального конфлікту щодо доступу та постачання життєво важливих сировинних матеріалів. Це призводить до серйозної загрози, що виходить від боротьби за міжнародну безпеку, яка розглядається як стан зовнішніх зв'язків, що беруть участь в міжнародних зв'язках сторін, які не становлять загрози для існування окремих країн і міжнародної спільноти. І як геополітичні чинники є об'єктивною основою міжнародних політичних і економічних відносин, їх вирішальний вплив на формування взаємозв'язків і взаємозалежностей між різними центрами і регіонами енергії в світі, а також боротьба за ресурси повинні бути розглянуті.

«Поza межами кордонів України вторгнення Росії до сусідньої країни призвело до часткового перегляду світового порядку, зокрема до формування нових блоків, яких не було з часів холодної війни. Війна загострила конфлікти та протистояння, а також існуючу глобальну тенденцію до об'єднання країн у блоки з центрами у Вашингтоні та Пекіні. На думку Ж. Бореля, «ми перейшли до неупорядкованого багатопольярного світу, де все є зброєю: енергія, дані, інфраструктура, міграція». Геополітика – це життєво важливе слово, все є геополітикою» [2].

«Держава, як суверенна територіальна одиниця, що працює на політичні, економічні, соціальні та оборонні інтереси своїх громадян, формує свій простір безпеки, який безпосередньо на власній території (земля, море, повітря), а також інші визначені простори, визначені як області: діяльність, вплив, інтереси, обов'язки та військові дії» [3].

Ці простори сконцентровані в контексті членства країни в міжнародних структурах, а також на міжнародній арені в різних її аспектах, в тому числі в галузі національної безпеки, в тому числі у сфері оборони. Вищенаведені питання у світлі дій держави щодо міжнародної та внутрішньої безпеки включені до стратегії національної безпеки, припущень щодо реалізації зовнішньої політики нашої держави та інших документів.

«В той же час, очевидним є те, що формування державної безпеки не може обмежуватися своєю власною територією, і, таким чином, дії на основі внутрішньої політики та просторової політики, але і повинні бути застосовані у зовнішньому вимірі – міжнародні» [4].

На думку Жоржа Мінка, «Путін зробив значний внесок в оновлення геополітики на основі історичного ревізіонізму *nolens volens* (лат. «хоч-не-хоч»), легітимізуючи російський неоімперіалізм майже від початку свого президентства і під час тривалої окупації східних територій України, з особливою інтенсивністю посилюючи псевдоісторичний геополітичний наратив під час повномасштабної війни проти України. Цікавою тут є певна спорідненість наративу Путіна з його імперіалістичними попередниками, якими були Сталін та Гітлер. Під прикриттям наративу про походження російськості виникає довільне ставлення до кордонів та розширення життєвого простору» [5].

Таким чином, це впливає з самого характеру загроз національній безпеці, а також специфіки характеру цих загроз, суті конфліктів, кризи і, як наслідок, необхідності вирішення проблем на основі глобального і регіонального рівня в рамках міжнародних відносин. До того ж, це також відноситься і до створення умов для реагування на явища і події в просторі, що складають середовище кожної країни (регіональний вимір), який також має прямий або опосередкований вплив на безпеку країни.

Очевидним є факт, що війна РФ з Україною є *критичною подією* для міжнародної безпеки західних держав, особливо європейських – це вимагає ефективних заходів з підтримки захисту суверенітету й територіальної цілісності України. Стратегічним завданням для України в сфері забезпечення геополітичних інтересів – забезпечення геополітичної безпеки України, відновлення її територіальної цілісності, її сталий економічний та демократичне розвиток, як наслідок, істотний внесок у розвиток, стабільність та безпеку країн-союзників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Kotoulas I. E., Pusztai W. Geopolitics of the War in Ukraine. Foreign Affairs Institute, June 2022. URL: <https://euagenda.eu/upload/publications/geopolitics-of-the-war-in-ukraine-final.pdf>. (дата звернення: 29.08.2024).
2. Як вторгнення Росії в Україну змінило світову геополітику. URL: <https://www.kyivpost.com/uk/post/13381>. (дата звернення: 29.08.2024).
3. Aktualizacja Raportu o stanie zagospodarowania przestrzennego kraju, Wydawnictwo PAN. Warszawa, 2002. 180 s.
4. Bauwens W. Clesse A., Knudsen O., Small States and the Security Challenge in the New Europe, Brassey's. London, 1996. 214 p.
5. Протистояння з Росією мало один результат: українська нація консолідувалася і більше не може піддаватися спробам знищити українську ідентичність. URL: <https://uamoderna.com/backward/zhorzh-mink-protystoyannya-z-rosiyeyu-malo-odyn-rezultat-ukrayinska-nacziya-konsolidovalasya-i-bilshe-ne-mozhe-piddavatysya-sprobam-znyshhyty-ukrayinsku-identychnist>. (дата звернення: 29.08.2024).

УДК 351.75

Клеветенко В.М.,
аспірант кафедри політології,
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Питання забезпечення національної безпеки є ключовим у функціонуванні будь-якої держави, тому що визначає сам факт її існування. Слід зазначити, що безпека є головною умовою суспільного життя та соціально-економічного розвитку і тому забезпечення національної безпеки є пріоритетною функцією держави як політичного інституту. Нормативно-правове забезпечення національної безпеки України вимагає постійного вдосконалення відповідно до викликів часу і видається особливо актуальною проблемою в умовах серйозних зовнішніх загроз національній безпеці, що пов'язані, зокрема, із агресією Російської Федерації проти нашої держави.

Взагалі концепція безпеки являє собою систему офіційно прийнятих принципових поглядів держави і суспільства на цінності та інтереси, на способи і механізми захисту від потенційних та реальних загроз. Тобто успіх політики держави визначальною мірою залежить не лише від того, наскільки однозначно сформульовані та сприймаються суспільством національні цінності, інтереси та цілі, а й від чіткого розуміння вибраних чи можливих шляхів, засобів, методів і способів їх реалізації в процесі державного управління національною безпекою [5, с. 35]. Саме тому особливої ваги набуває питання належного нормативно-правового забезпечення національної безпеки України.

Слід відзначити, що *нормативно-правове забезпечення* національної безпеки - це процес створення і підтримки в необхідних межах конструктивних організаційно-функціональних характеристик системи національної безпеки за допомогою впорядковуючого впливу нормативно-правових засобів. В свою чергу, *система нормативно-правового забезпечення національної безпеки* - це сукупність законів і підзаконних нормативних актів, які створюють нормативно-правове поле для функціонування системи національної безпеки і виконання нею свого призначення [3].

В контексті цього, нормативно-правове забезпечення національної безпеки умовно можна поділити на два рівні:

✓ на першому формується правова база для забезпечення функціонування системи національної безпеки, яка має загально-обов'язковий характер (Конституція України, закони та постанови Верховної Ради України, укази та розпорядження Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України);

✓ на другому рівні розробляється відомча нормативна база, що уточнює і конкретизує функції та завдання з огляду на специфіку кожного суб'єкта забезпечення національної безпеки [4].

Слід відзначити, що в контексті державотворчих процесів в нашій країні окремі аспекти забезпечення національної безпеки на законодавчому рівні вперше були закріплені ще у Декларації про державний суверенітет України 1990 р., концептуальні засади цього питання закріплено в Конституції України 1996 р., але, в першу чергу слід,

звернути увагу на профільні закони, які були прийняті протягом становлення та розвитку державності в нашій країні.

Так, Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 р. № 964-IV [2] дає дуже широке визначення поняттю «національна безпека», тоді як чинний нині Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. № 2469-VIII коротко, але одночасно змістовно, визначає національну безпеку України як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1].

Таким чином, слід відзначити, що нормативно-правове забезпечення національної безпеки України має бути спрямоване на реалізацію таких цілей: визначення суспільних відносин, що виникають в площині національної безпеки; визначення концептуальних засад нормативно-правового регулювання таких відносин; формування та врегулювання нових відносин, що з'являються як відповідь на виклики часу; ліквідація відносин, які є застарілими та заважають ефективному розвитку системи забезпечення національної безпеки.

Враховуючи той факт, що на сучасному етапі розвитку політичної науки основними складовими національної безпеки вважають: безпеку особистості; державну безпеку; громадську безпеку; техногенну безпеку; екологічну безпеку й захист від загроз стихійних лих; економічну безпеку; енергетичну безпеку; інформаційну безпеку; кібербезпеку [6, с.105], то слід звернути увагу на Стратегію національної безпеки України, затверджену Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, яка є основою для розроблення інших стратегічних документів у різних сферах забезпечення національної безпеки [9].

Зокрема, на виконання цього документу було прийнято Стратегію зовнішньополітичної діяльності України від 26 серпня 2021 року [7], Стратегію морської безпеки України від 17 липня 2024 року [8], Стратегію продовольчої безпеки України на період до 2027 року від 23 липня 2024 року [10] і цей процес триває, що є свідченням прагнення нашої держави до пошуку ефективних механізмів забезпечення своєї національної безпеки в умовах сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про національну безпеку України» № 2469-VIII від 21 червня 2018 року (зі змінами) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15#Text>
3. Копанчук В. О. Нормативно-правове забезпечення державної політики національної безпеки та громадського порядку України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. №12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1610>
4. Ліпкан В.А. Національна безпека України: навчальний посібник / В.А. Ліпкан. К.: Кондор, 2008. 552 с.
5. Нашинець-Наумова А. Концептуальні підходи щодо забезпечення національної безпеки: інформаційно-правові та інституційні засади. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №1. С.34–39.

6. Павленко Д.Г., Семенюк Ю.В., Лисецький Ю.М. Національна безпека: поняття, складники, чинники впливу. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* Том 32 (71). 2021. №3 С.102-107. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/19.pdf

7. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України, затверджена Указом Президента України від 26 серпня 2021 року №448/2021 URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4482021-40017>

8. Стратегія морської безпеки України, затверджено Указом Президента України від 17 липня 2024 року № 468/2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/468/2024#n5>

9. Стратегія національної безпеки України, затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#n12>

10. Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. №684-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#n12>

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Kuzmuk Oksana Leonidivna

SELF-ACTUALIZATION THROUGH EDUCATION AND SEARCHING A SENSE OF LIFE

Educational programs are intended to form the background for success in life and well-being. While a higher level of education positively influences earnings and the unemployment rate, the chosen career path doesn't always reflect a person's interests. Thus, only 23% of employees globally are actively engaged in their work and workplace and 87% of workers are not engaged in their jobs, according to Gallup Report, 2024.

Trends in employee engagement are essential to enterprises as it influences profitability, productivity, quality of work. Actively disengaging from work leads to stress, anger, concern, loneliness. Employees who find significance in their work, report high levels of satisfaction and low levels of negative emotions. Remarkably, half of workers who feel fulfilled at work also thrive in life in general. The question is why people ignore the opportunity to be passionate about what they do professionally.

We refer to education as a key to unleashing human potential and aligning a person with the rewarding work bringing satisfaction and personal and financial growth. Modern education based on values can be a stepping stone to matching an individual with the work fulfilling life with transcendental meaning, bringing abundant life to the person and fruitful results of the work to the society. Moreover, aligning meaning in life to the career choice can bring the solution to skills mismatches (overskilling, underskilling, skills obsolescence, and skills gaps), eliminate mental and physical health problems, and improve life satisfaction.

The level of a worker's income depends on the passion, engagement, and value the person brings to the world. One more important thing about unleashing human potential is emotional intelligence and finding meaning in life as a key to self-actualization.

Grygorii Skovoroda suggested the idea of "related work". The philosopher considered congenial work as a way to achieve happiness. Respectively, work that does not reflect one's interests, and needs leads to depression, frustration, and losing the sense of life, according to this concept. The idea of "related work" is connected to the notion of significance for the society or world.

The term meaning in life refers to people's beliefs that their lives are significant and that they transcend the ephemeral present (see Steger, 2009). A growing body of research identifies meaning in life as a fundamental human need that strongly influences psychological and physical well-being (Routledge & FioRito, 2021). Individuals who perceive their lives as full of meaning live longer, healthier, and happier lives than those less inclined to view their existence as meaningful.

"Self-actualization" or the search for purpose as the highest goal of a human being is the generic concept of humanistic pedagogy. Relevant is important, essential for the present, and manifesting in reality. Actualization philosophy is the implementation, the transition from the state of possibility to the state of reality.

Abraham Maslow presented a self-actualized person not as an ordinary person, to whom something was added, but as an ordinary person, from whom nothing was taken away: "The average person is a complete human being, with muffled and suppressed abilities and talents". A. Maslow, in his concept of self-actualization, offers the following interpretation of the nature of personality: a person is naturally good and capable of self-improvement, people are conscious and intelligent creatures, and the very essence of a person constantly moves him in the direction of personal growth, creativity, and self-sufficiency; A. Maslow used the concept of self-actualization to study a person as a unique, integral, open and self-developing system.

Carl Rogers, a prominent figure in humanistic psychology, extended his ideas into the field of education, giving rise to what is often referred to as humanistic pedagogy or student-centered learning. Rogers believed that education should focus on the development of a complex personality. According to Rogers, "full functioning" (and mental health) is defined by the following traits: a high degree of creativity, the feeling of freedom, openness to experience, and a desire to live life to the fullest at any given time. It also involves being able to listen more intently to one's own needs and intuition than to those of others. He looks at a person's life experience from the perspective of how much it helps them become their best selves. Rogers placed particular emphasis on the value of subjective experience. Becoming one's genuine self is a continuous journey towards self-actualization, according to Rogers. It is about living authentically, congruently, and fulfilling one's inherent potential.

Viktor E. Frankl depicted the role of choice and responsibility in creating the life of one's aspirations. The psychotherapist admitted having meaning in life/the reason for actions or survival makes it possible to overcome obstacles, solve problems, and fulfill the tasks set for an individual. According to Dr. Frankl, each personality is unique and irreplaceable. He argued that every person's life is unique and unrepeatable, with their own set of tasks, opportunities, and potential contributions. This uniqueness also implies that each person's life has an irreplaceable meaning that only they can fulfill.

Gordon Allport similarly created a foundational theory in personality psychology that emphasizes the uniqueness of the individual. In contrast to being merely a collection of characteristics, Allport's work focuses on viewing the personality as a dynamic and ordered system inside each individual.

David R. Hawkins is the author of a philosophical and psychological framework that explores different levels of human consciousness and their effects on human behavior, health, and society. The researcher developed a scale of consciousness that ranges from zero to 1,000 with different levels corresponding to various emotional states and modes of living. According to his theory, one's quality of life/health/income/relationships depends on their emotional state.

CONCLUSIONS. While educational programs are intended to serve as a background for students to create abundant lives through self-realization, most employees globally are not engaged in their work and characterize their work as a stressful activity to provide a living.

Although education positively correlates with earnings and economic growth, the chosen job does not necessarily bring fulfillment to a worker.

The uniqueness of each individual can bring understanding to self-actualization and help search the sense of life to choose educational programs and career paths aligning with one's interests, abilities, and talents.

SOURCES

1. Gallup. (2024). State of the Global Workplace: 2024 Report. <https://www.gallup.com/workplace/349484/state-of-the-global-workplace.aspx>
2. Routledge, C., & FioRito, T. A. (2021). Why meaning in life matters for societal flourishing. *Frontiers in Psychology, 11*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.601899>
3. Steger, M. F. (2009). Meaning in life. In S. J. Lopez & C. R. Snyder (Eds.), *Oxford handbook of positive psychology* (2nd ed., pp. 679–687). Oxford University Press.
4. Maslow, A. (2013). *A Theory of Human Motivation*. Lulu.com. http://books.google.ie/books?id=CkonDwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=MASLOW&hl=&cd=2&source=gbs_api
5. Frankl, V. E. (2013). *Man's Search For Meaning*. Random House. http://books.google.ie/books?id=EbltAAAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=viktor+frankl&hl=&cd=1&source=gbs_api
6. Hawkins, D. R. (2002). *Power vs. Force: The Hidden Determinants of Human Behavior*. <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BB14250357>
7. Гаркуша, І. В., & Крижановський, А. Є. (n.d.). САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ, САМОВИЗНАЧЕННЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА КАР'ЄРНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ. *ВІСНИК УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ. ISSN 2522-9133 (Online) Серія «ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ». ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ. 2020. № 2 (20)*. <https://doi.org/10.32342/2522-4115-2020-2-20-2>
8. Hill, Patrick & Turiano, Nicholas & Mroczek, Daniel & Burrow, Anthony. (2016). The Value of a Purposeful Life: Sense of Purpose Predicts Greater Income and Net Worth. *Journal of Research in Personality*. 65. 10.1016/j.jrp.2016.07.003.
9. Ilin, V. (2023). The Concept of “related work” as the Path to Happiness in H. S. Skovoroda's Philosophy. *Pedagogical Innovations Ideas Realities Perspectives*, 18–24. [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1\(30\)-18-24](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2023-1(30)-18-24).
10. Herath Bandara, Saman. (2023). RELATIONSHIP BETWEEN HIGHER EDUCATION AND ECONOMIC DEVELOPMENT: EVIDENCE FROM WEST VIRGINIA. *The International Journal of Business and Finance Research*. Vol. 17. 93-104. <https://www.researchgate.net/publication/377113876>

Жигун Вікторія Григорівна,
викладач математично-природничих дисциплін
Прилуцького технічного фахового коледжу,
м. Прилуки Чернігівської області

Пальоха Ольга Вадимівна,
кандидат економічних наук, викладач економічних дисциплін
Прилуцького технічного фахового коледжу,
м. Прилуки Чернігівської області

Колейко Вікторія Юріївна,
викладач суспільних дисциплін
Прилуцького технічного фахового коледжу,
м. Прилуки Чернігівської області

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

*«Навчатися можна весело, з гарним настроєм, посміхаючись... Щоб переварити знання,
потрібно поглинати їх з апетитом».*

Французький письменник
Анатоль Франс
(1844-1924)

В Україні на даний час відбувається активний процес інтеграції національної системи вищої освіти в європейський і світовий освітній простір, здійснюється модернізація навчальної діяльності у контексті європейських вимог. Відповідно до нового Закону України «Про вищу освіту» метою навчальної діяльності вищих освітніх закладів є підготовка «конкурентоспроможного людського капіталу для високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці та держави у кваліфікованих фахівцях» [1].

Удосконалення й підвищення рівня якості освіти є нагальним завданням, яке значною мірою обумовлюється процесами глобальної інформатизації, розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. У цьому контексті актуальним є впровадження в інноваційний освітній простір інформаційних навчальних технологій «з метою навчально-методичного, науково-методичного та інформаційного забезпечення організації навчально-виховного процесу» [2].

Інформаційні технології – це сукупність методів, процесів та способів використання обчислювальної техніки і систем зв'язку для створення, зберігання, обробки, передачі та поширення інформації з метою ефективної навчальної організації діяльності людей.

Використання інформаційних технологій в освітньому процесі реалізує такі завдання як: «забезпечення модернізації освітнього процесу, змістове наповнення освітнього простору, надання рівного доступу учасникам освітнього процесу незалежно від місця їх проживання та форми навчання відповідно до якісних навчальних і методичних матеріалів, створених на основі інформаційно-комунікаційних технологій» [2].

Для вирішення даних задач при викладанні дисциплін є такий засіб як робочий безкоштовний інструмент – Google сайти, який допомагає налагодити спілкування, зв'язок, взаємодію педагога та студентів, особливого значення набуває при дистанційному і змішаному навчанні.

Google сайти — це сервіс, який використовує Google для створення веб-сайтів, де можна розміщувати лекційний матеріал, комплекти завдань для самостійної та групової роботи зі зразками розв'язувань і можливість перевірки результатів, включати історичний, довідковий, табличний матеріал, здійснювати тестовий контроль знань студентів. Його використання дозволяє створювати прості, але динамічні та інтерактивні сайти.

Онлайн довідка для роботи з Google сайтом <https://support.google.com/sites>.

Питання оцінювання знань студентів знаходять відображення в практичній діяльності освітнього сайту. Тести – це особлива форма перевірки певних якостей, знань в здобувачів освіти. Контрольно-діагностична система **Google форми**, яка є у вільному доступі в Інтернеті, вможливує створення контролюючих тестів необхідних для систематизації контролю знань студентів.

Онлайн довідка для створення Google форми:

<https://esputnik.com/uk/blog/instrukciya-zi-stvorenniya-opituvan-u-google-formah>.

Проведені соціологічні дослідження різних форм і методів викладання свідчать, що засвоєння матеріалу лекції складає 20 %, лекції з використанням наукових джерел підвищує даний показник до 30 %, лекція з використанням аудіовізуальних засобів дає 50 % умов інформації, дискусія - 70%, гра - 90 %.

На цій основі у навчальному процесі доцільне використання діяльнісних ігрових вправ: ребусів, пазлів, вікторин.

Ребуси корисно застосовувати при повідомленні теми, навчальних завдань для підвищення інтересу до дисципліни, створення яких можливе в **Генераторі ребусів**.

Використання пазлів, створених за допомогою онлайн програми **Jigsawplanet**, дозволяє активізувати пізнавальну діяльність, посилює освітній ефект.

Застосування вікторин, створених за допомогою програми **Kahoot**, підвищує якість засвоєння навчального матеріалу, забезпечує образно-емоційний контакт з аудиторією.

Інформаційні технології надають доступ до електронних підручників, довідкових систем, інших інформаційних ресурсів.

Отже, використання інформаційних технологій є одним із перспективних напрямів підвищення ефективності підготовки майбутніх фахівців при вивченні навчальних дисциплін, породжує нові можливості в освітньому процесі, робить його більш якісним, успішним, результативним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1389941572785572>

2. Положення про електронні освітні ресурси, затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 01.10.2012 № 1060. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1695-12>

Короленко Віктор Леонтійович,
кандидат педагогічних наук
Миколаївський національний аграрний університет
e-mail: ylkorolenko@ukr.net

ЗНАЧЕННЯ СІМ'Ї У ВИХОВАННІ СУЧАСНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Анотація. У тезах проаналізовано проблеми морального формування дитини за допомогою сім'ї. Характеризовано педагогічний і психологічний вплив під час виховного процесу. Проведений аналіз досвіду виховної роботи батьків. Вказується на важливість уміння батьків використовувати свій досвід у виховному процесі.

Ключові слова: мораль, знання, поведінка, цінність, виховання.

Annotation. The theses analyze the problems of moral formation of a child with the help of the family. The pedagogical and psychological influence during the educational process is characterized. An analysis of the experience of parents' educational work was carried out. The importance of parents' ability to use their experience in the educational process is indicated.

Key words: moral, knowledge, conduct, value, education.

Сучасний стан розвитку суспільства породжує нові завдання в галузі педагогіки, які необхідно вирішувати як у навчальних закладах, так і в сімейному оточенні. Оптимальні характеристики людини включають в себе вміння ефективно спілкуватися з іншими, керувати й бути підкореними, знаходити спільні мови з різними людьми, а також управляти своїми емоціями. Сучасній людині потрібно успішно функціонувати в умовах швидкої технологізації та стресів. Для цього необхідна внутрішня організованість, здатність швидко адаптуватися, концентруватися і знаходити джерела відпочинку та емоційного зарядження в природі та мистецтві. Батьки повинні приділяти увагу душевному здоров'ю та психологічній адаптації своїх дітей до сучасного життя. Це вимагає від них підвищеного рівня культури спілкування з дітьми, поліпшення виховних цінностей та збільшення педагогічних і психологічних знань.

Родинне виховання та родинна педагогіка постійно змінюються разом із розвитком суспільства. У контексті адміністративно-командної системи владних структур, коли патріотизм міг переключуватися до такої міри, що син міг зраджувати батька, а держава висловлювала концепцію «міцна сім'я - міцна держава», значення родинного виховання часто втрачало свою істинну суть [1].

Незалежна Українська держава активно підтримує батьків у їхній важливій ролі та надає певну допомогу для виконання ними своїх обов'язків, визначаючи значення родинного виховання та захищаючи права сім'ї. Закон «Про освіту» зокрема підкреслює, що виховання в сім'ї є основою розвитку дитини як особистості.

Батьки мають постійно дбати про фізичне та психічне здоров'я дітей та створювати сприятливі умови для розвитку їх природних здібностей. Вони також повинні поважати гідність дитини та виховувати в ній працелюбність, доброту, милосердя, а також повагу до Вітчизни, рідної мови, культури та сімейних цінностей, а також до національних, історичних та культурних традицій інших народів.

Батьки також повинні сприяти отриманню дітьми освіти в загальноосвітніх закладах або забезпечувати їм повноцінну домашню освіту згідно з державними вимогами. Крім того, вони мають виховувати повагу до законів, прав та основних свобод людини [1].

Процес демократизації та гуманізації системи освіти вносить значні зміни не лише у зміст родинного виховання та взаємодію між сім'єю та школою як ключовими інститутами національного виховання, але й у умови формування особистості. Наші дослідження показують, що розширення свободи вчинків учнів, особливо підлітків, навіть серед тих, хто потребує особливої педагогічної уваги або є важко виховуваним, не завжди призводить до розвитку самосвідомості чи соціальної відповідальності, і, отже, не формує національно свідомого громадянина України.

Формування національно свідомого громадянина - це складний процес, який в значній мірі залежить від родинного оточення, середовища, спадковості, вікових особливостей дитини, а також від інших зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на неї в сім'ї та школі.

Суспільний досвід підтверджує, що найважливішими традиційними рисами української родини є працьовитість, мужність, оптимізм, художня творчість, ощадливість, шляхетність, толерантність, повага до старших, милосердя, особиста моральна чистота, доброта, любов до порядку, гостинність, щирість, щедрість, достойна поведінка у застіллі, у розмові, у товаристві, готовність допомагати, любов до рідного краю, рідної історії, народних пісень, народної культури та інших аспектів.

У роботі з проблемними сім'ями для відновлення втраченого виховного потенціалу національне виховання має ключове значення. Створення позитивної сімейної атмосфери включає у себе поведінку батьків, взаємини всіх членів родини, духовне життя сім'ї, її спрямованість на соціальні та громадянські цінності, а також ставлення до праці та спільноти. Важливими елементами такої атмосфери є громадянська та національна свідомість батьків та інших дорослих членів сім'ї. Зазвичай всі члени родини беруть участь у догляді за собою та організації побуту, відзначенні свят та народних обрядів, радіють успіхам і радостям один одного [1].

Велике значення для виховання мають позитивні сімейні традиції. Традиції - це сталі, регулярно повторювані дії, які стають звичними для сім'ї. Часто вони передаються з покоління в покоління, створюючи умови для формування стійких норм поведінки. Традиції можуть бути різними: позитивними та корисними, наприклад, відзначення пам'ятних подій життя членів сім'ї, спільні обіди або вечері, святкування разом, спільне переглядання телевізора, читання книг вголос, обмін новинами та допомога одне одному [1; 2].

Головною умовою ефективного виховання є авторитет батьків. Під авторитетом розуміється вплив батьків на дітей, що ґрунтується на повазі й любові до батьків, довірі до їхнього життєвого досвіду, словесних та дійових проявах, на їх працелюбність, високі громадські та моральні якості, а також на любов до дитини та розуміння її потреб. Якщо батьки не займаються вихованням дітей, віддають перевагу поганим звичкам, сваряться або навіть фізично конфліктують перед дітьми, вони поступово втрачають свій авторитет, а самі діти можуть стати педагогічно занедбаними та важко виховуваними, проявляти нервозність, агресію або байдужість.

Справжня любов до дітей є основою авторитету батьків, яка повинна базуватися на повазі до особистості дитини, розумінні її індивідуальних потреб і бажань, умінні надати

підтримку та пораду вчасно. Важливо поєднувати високу повагу і любов до дітей з адекватною вимогливістю. При цьому, виняткове прощення або неприйняття батьками відповідальності за свої дії створює штучний авторитет та ускладнює шлях дітей до самостійного життя [3].

Отже, сімейне виховання підтверджує важливість поняття «педагогічна майстерність» батьків, яка включає в себе декілька ключових аспектів. По-перше, це почуття міри, яке означає здатність встановлювати розумні та обґрунтовані вимоги до дітей. Наполегливість та послідовність в цих вимогах є також важливими, адже діти потребують стабільності та структури у вихованні.

Педагогічний такт, тобто вміння враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини, також є надзвичайно важливим аспектом. Використання наукових методів і принципів виховання допомагає батькам зробити своє виховання більш ефективним і обґрунтованим.

Важливо також збалансувати вимогливість і доброту, допомагати дітям розвивати самостійність, але при цьому не залишати їх без контролю та підтримки. І, нарешті, допомога батьків повинна бути конструктивною, а не перетворюватися на надмірну опіку, що дасть дітям можливість розвиватися та вирішувати проблеми самостійно. Це всі можливо лише за наявності розумної, збалансованої любові, яка допомагає батькам знаходити оптимальний підхід до виховання своїх дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Короленко В. Л. Моральне виховання дітей шкільного віку в сім'ї // Актуальні питання педагогічних та психологічних наук: Наукові дискусії : міжнар. наук.-практ. конф. Харків, 2014. С. 137-138.
2. Гула Л. В. Психологічний аспект конфліктності людських стосунків // Українство: динаміка сенсів і вимірів національного буття : матеріали Всеукраїнської наукової конференції, м. Кривий Ріг, 6 листопада 2020 р. Кривий Ріг : ДЮІ МВС України, 2020. С. 119-121.
3. Короленко В. Л. Формування моральних норм поведінки підлітків на основі довіри з боку дорослих // Вересень. 2007. № 3-4 (40-41). С. 91-94.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Domashenko G. T.

*candidate of technical sciences, associate professor,
Associate Professor of the Department of Geomatics, Land Management
and territorial planning*

<https://orcid.org/0009-0001-5783-6365>

Shevchuk S. M.

*doctor of geographical sciences, professor,
head of the department of geomatics, land management and territorial planning*

<https://orcid.org/0000-0002-8155-8326>

Poltava State Agrarian University

GEODESIC MONITORING IN THE DEVELOPMENT OF SPATIAL DEVELOPMENT PLANS

The development of comprehensive plans for spatial development acquires special importance in the context of the war and post-war reconstruction of Ukraine. According to the Law of Ukraine «On the Regulation of Urban Planning», such plans ensure the effective use of territories, which is critical for the restoration of infrastructure and economic stability in the post-war period. In addition, taking into account the provisions of international law regarding the reconstruction of cities and regions after armed conflicts contributes to the integration of Ukraine into the world system of sustainable development. This ensures long-term security and stability of the national economy, responding to the challenges of post-conflict reconstruction.

Spatial development is a key element of the sustainable development of territories, which involves the rational use of land resources, the preservation of ecosystems and the creation of conditions for the economic and social well-being of the population. In this context, geodetic monitoring plays an important role, providing accurate data on the spatial location of objects, their changes and trends in the development of territories.

Geodetic monitoring is a process of constant observation, collection and analysis of geodetic data reflecting changes in space and the state of objects on the territory. It provides accurate data on the location, size, shape and properties of objects, which are critical for the development of spatial development plans.

The importance of geodetic monitoring is as follows. Geodetic measurements provide high accuracy in determining the spatial coordinates of objects, which is the basis for creating accurate maps and plans. Continuous geodetic monitoring allows tracking changes in space, such as soil subsidence, movement of buildings and other natural or anthropogenic processes. Collected data is used to predict future changes and develop appropriate plans to manage these changes.

When developing spatial development plans, geodetic monitoring performs several key functions:

- assessment of the current state of the territory (geodesic data allow to assess the current state of the territory, including its topography, land resources, location of infrastructure and natural objects. This is the basis for determining the development potential of the territory);
- determination of risk zones (geodesic monitoring helps to identify risk zones, such as zones of soil subsidence, landslides, flooding, which may affect the safety and sustainability of the territory's development);

- development of development plans (on the basis of geodetic data, territory development planning is carried out taking into account natural conditions, infrastructural limitations and environmental requirements);

- supporting the decision-making process (accurate geodetic data provide a basis for making informed decisions in the process of developing and approving spatial development plans);

- monitoring the implementation of plans (after the development of spatial development plans, geodetic monitoring continues to play an important role in monitoring their implementation, ensuring that the real development of the territory meets the planned indicators).

Modern technologies significantly expand the possibilities of geodetic monitoring, which is achieved through the use of global navigation satellite systems (GNSS), which allow high-precision measurements in real time over large areas. The technology of remote sensing of the Earth ensures the collection of data about the Earth's surface from space or air platforms, which allows obtaining up-to-date information about large areas. The use of UAVs allows you to quickly collect data about objects on the ground, in particular in hard-to-reach places. Geoinformation systems (GIS) allow processing, storage and analysis of large volumes of geodetic data, which is key to effective planning of spatial development.

To ensure high accuracy and reliability of geodetic measurements when developing spatial development plans, modern methods of geodetic monitoring are used, such as satellite GNSS technologies, laser scanning and classical geodetic methods using total stations and levels. The use of a real-time GNSS system (RTK) allows you to obtain coordinates with centimeter accuracy, which is critical for monitoring deformations and determining the movement of infrastructure objects. Differential GNSS positioning methods are also actively used to measure three-dimensional movements of the earth's surface and building structures, which ensures their stability and reliability under dynamic loads.

In the process of processing geodetic data, it is important to use correlation analysis methods to identify regularities in changes in spatial parameters and to build mathematical models for predicting deformation processes. In particular, the methods of time series analysis and spectral analysis make it possible to identify periodic components in geodetic measurements, which is important for assessing long-term changes in the spatial characteristics of objects. In combination with GIS technologies, these methods allow not only visualization, but also modeling of spatial development processes, thus ensuring effective management of territories and infrastructure facilities.

Geodetic monitoring is an integral part of the process of developing spatial development plans, ensuring the accuracy, reliability and relevance of data necessary for making informed decisions. Modern technologies significantly expand the capabilities of geodetic monitoring, making it more effective and affordable. Thanks to geodetic monitoring, it is possible to ensure sustainable and safe use of territories, taking into account natural and anthropogenic factors, which will contribute to the achievement of global goals of sustainable development.

REFERENCES

1. Домашенко Г. Т., Міхно П. Б., Артамонов В. В., Рудоман Ю. А. Особливості застосування експертних оцінок для стратегічної екологічної оцінки генеральних планів населених пунктів. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки. Том 30 (69). № 6. 2019. С. 208–214.

2. Шевчук С. М., Домашенко Г. Т., Рожі Т. А. Сучасні методи геодезичного картографування територій: використання GPS та ГНСС технологій. Просторовий розвиток. КНУБА. 2024. Вип. 8. С. 506–517.

Novikov A.O.

4th year PhD student in Computer Science

Department of Artificial Intelligence Systems

V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

Matsyi O.B.

PhD of computer science; Associate Professor

of Department of Artificial Intelligence Systems

V.N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, Ukraine

ENHANCING DECISION-MAKING IN MULTI-AGENT SYSTEMS THROUGH NEURAL NETWORK-BASED TRAJECTORY PREDICTION

In recent years, the development of multi-agent systems (MAS) has gained significant traction, particularly in domains such as robotics, autonomous vehicles, and gaming. A critical aspect of these systems is the ability to predict the trajectories of agents within dynamic environments, which in turn enables better decision-making and coordination. Neural networks (NNs) have emerged as powerful tools for trajectory prediction, offering the ability to learn complex patterns and behaviors from vast amounts of data. This thesis explores the potential of neural network-based trajectory prediction to enhance decision-making processes in multi-agent systems, with a specific focus on the Pac-Man game as a representative case study.

Neural networks, particularly deep learning models, have shown great promise in various predictive tasks, including trajectory prediction. Traditional methods, such as linear models or Kalman filters, often rely on predefined assumptions about the environment and agent behavior, which can limit their accuracy and adaptability. In contrast, neural networks can learn from data without the need for such assumptions, allowing them to capture complex and non-linear relationships between variables. Neural networks have been investigated for their potential to predict maneuvers and trajectories without needing detailed parameters or conditions, although these models are often tested in limited setups, leaving questions about their performance in various scenarios [2].

In multi-agent systems, where the actions of one agent can significantly impact the trajectories of others, neural networks offer a unique advantage. By training on historical data, NNs can predict future trajectories based on current and past states, enabling agents to anticipate the actions of others and adjust their strategies accordingly. This capability is particularly valuable in dynamic environments, where agents must make real-time decisions based on incomplete or rapidly changing information. Studies have shown that NNs often provide more accurate predictions than classical statistical approaches, particularly for tasks requiring finer data resolutions [3]. Additionally, while traditional methods for predicting future positions, such as those used in tumor tracking or flight trajectory prediction, have their limitations, neural networks have demonstrated greater flexibility and accuracy, particularly when optimized for specific tasks [1][3].

Case Study: Pac-Man Game. The Pac-Man game provides an excellent platform for studying trajectory prediction in multi-agent systems. In this game, the player controls Pac-Man, while four ghost agents (Blinky, Pinky, Inky, and Clyde) attempt to capture him. Each ghost has distinct behavior patterns, but their movements are influenced by Pac-Man's actions, creating a complex, dynamic environment. By applying neural network-based trajectory prediction to the Pac-Man game, researchers can explore how NNs enhance the decision-making capabilities of both Pac-Man and the ghost agents. For instance, a neural network could predict the future positions of Pac-Man based on his current direction, speed, and previous movements. The ghost agents could then use this information to adjust their strategies, such as setting up traps or coordinating their movements to corner Pac-Man.

Research on evolving Pac-Man players has shown that neuroevolution can produce agents with novice playing abilities, even with minimal onscreen information and without prior knowledge of the game rules [5]. This is an example of how neural networks can learn from raw input data and develop effective strategies in complex environments. Additionally, in the context of predicting human interactions in repeated games, neural networks have been found to outperform traditional behavioral models, demonstrating their potential for behavior modeling and prediction in dynamic, multi-agent systems [4].

Enhancing Decision-Making. The integration of neural networks into multi-agent systems can significantly improve decision-making by enabling agents to anticipate the actions of others. In the context of the Pac-Man game, this could lead to more challenging and unpredictable gameplay, as the ghost agents become more adept at predicting Pac-Man's movements and coordinating their attacks. Conversely, Pac-Man could use trajectory predictions to avoid danger more effectively, leading to more strategic gameplay.

Beyond gaming, the principles explored in this case study have broader applications. In robotics, for example, neural networks could enable robots to predict the movements of other robots or humans in their environment, leading to more efficient and safer interactions. Studies have shown that neural networks can successfully predict robot failures and improve trajectory tracking, even in the presence of erroneous or incomplete sensor data, highlighting their robustness and applicability in real-world scenarios [7]. Similarly, in autonomous driving, neural networks have been used to optimize control laws for trajectory tracking, outperforming traditional controllers in terms of accuracy and convergence speed. This approach has been demonstrated in simulations involving complex maneuvers, such as eight-shaped trajectories and 2-degree-of-freedom helicopter models, where neural network-optimized controllers have shown improved performance over traditional methods [6].

Challenges and Future Directions. While neural networks offer significant potential for enhancing decision-making in multi-agent systems, several challenges remain. One of the primary challenges is the need for large amounts of high-quality data to train the models effectively. In the case of Pac-Man, this might involve generating diverse gameplay scenarios to ensure the neural network can generalize to different situations. Additionally, the computational complexity of training and deploying neural networks in real-time environments can be a limiting factor.

Another challenge is the interpretability of neural networks. Unlike traditional models, which are often based on understandable rules or equations, the decision-making processes of neural networks can be opaque. This lack of transparency can make it difficult to diagnose errors or

understand why certain decisions were made, which is particularly problematic in safety-critical applications like autonomous driving.

Future research should focus on addressing these challenges by developing more efficient training methods, improving the interpretability of neural networks, and exploring hybrid models that combine the strengths of traditional and neural network-based approaches. Additionally, expanding the application of neural networks to more complex and varied multi-agent systems will help to further validate their potential.

Conclusion. Neural network-based trajectory prediction represents a powerful tool for enhancing decision-making in multi-agent systems. Through the case study of the Pac-Man game, this thesis has illustrated how NNs can improve the strategic capabilities of agents by enabling them to anticipate and respond to the actions of others more effectively. While challenges remain, the potential applications of this technology extend far beyond gaming, offering promising opportunities for advancements in robotics, autonomous vehicles, and other domains where decision-making is critical.

REFERENCES

1. Goodband, J.H., Haas, O.C.L., & Mills, J.A. (2008). A comparison of neural network approaches for on-line prediction in IGR. *Medical Physics*, 35(3), 1113-1122.
2. Ayala, D., Ayala, R., Vidal, L.S., Hernández, I., & Ruiz, D. (2023). Neural Networks for Aircraft Trajectory Prediction: Answering Open Questions About Their Performance. *IEEE Access*, 11, 26593-26610. DOI: <https://doi.org/10.1109/ACCESS.2023.3255404>
3. Vlahogianni, E.I., & Karlaftis, M.G. (2013). Testing and Comparing Neural Network and Statistical Approaches for Predicting Transportation Time Series. *Transportation Research Record*, 2399, 22-29.
4. Kolumbus, Y., & Noti, G. (2019). Neural Networks for Predicting Human Interactions in Repeated Games. *ArXiv*, abs/1911.03233. URL: <https://arxiv.org/abs/1911.03233>
5. Gallagher, M.R., & Ledwich, M.A. (2007). Evolving Pac-Man Players: Can We Learn from Raw Input? 2007 IEEE Symposium on Computational Intelligence and Games, 282-287.
6. Bamgbose, S.O., & Li, L. (2019). Trajectory Tracking Control Optimization with Neural Network for Autonomous Vehicles. *Advances in Science, Technology and Engineering Systems Journal*. URL: <https://www.astesj.com/v04/i05/p60>
7. Diryag, A.K.A., Mitic, M., & Miljković, Z. (2014). Neural networks for prediction of robot failures. *Proceedings of the Institution of Mechanical Engineers, Part C: Journal of Mechanical Engineering Science*, 228, 1444-1458.

Глушко С.О.,

аспірант

ID ORCID: 0009-0002-4168-4544,

serhii.hlushko@hneu.net

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ АУТСОРСИНГУ: ВИКЛИКИ ТА РІШЕННЯ

Аутсорсинг співпраці в розробці програмного забезпечення став невід'ємною частиною сучасного ІТ-ринку, надаючи компаніям можливість скорочувати витрати, збільшувати гнучкість та використовувати глобальні таланти. Проте, разом із перевагами, аутсорсинг приносить і нові виклики, особливо в сфері забезпечення якості програмного забезпечення (ПЗ). Відсутність безпосереднього контролю, різниця в культурних підходах, різниця в часових поясах, та інші фактори можуть значно ускладнити процес гарантування високої якості кінцевого продукту.

Розглянемо відомі виклики забезпечення якості при аутсорсингу.

Комунікаційні бар'єри: Культурні та мовні відмінності, а також фізична віддаленість команд, можуть призвести до непорозумінь і помилок. Відсутність ефективної комунікації може вплинути на інтерпретацію вимог, що в результаті може призвести до помилок у розробці та тестуванні.

Контроль за процесом розробки: Коли розробка відбувається за межами компанії, ускладнюється моніторинг процесів розробки та забезпечення якості. Замовнику може бути важко оцінювати прогрес та вчасно виявляти проблеми, що збільшує ризик доставки продукту з дефектами.

Різні стандарти якості: Різні команди можуть мати різні уявлення про стандарти якості. Це особливо важливо в міжнародних проектах, де стандарти можуть суттєво відрізнятись в залежності від країни або регіону.

Синхронізація процесів тестування: В умовах аутсорсингу важливо забезпечити, щоб процеси тестування були повністю інтегровані в загальний процес розробки. Відсутність синхронізації може призвести до виявлення помилок на пізніх стадіях, що збільшує витрати на їх виправлення.

Розглянемо потенційні методи вирішення проблем забезпечення якості розробки ПЗ.

Впровадження чітких вимог та стандартів: На початкових етапах співпраці необхідно визначити та узгодити чіткі вимоги до якості та стандарти, які будуть застосовуватись. Це може включати в себе як технічні вимоги, так і процедури тестування. Особливо важливо пам'ятати як про функціональні, так і про нефункціональні вимоги до ПЗ. Також варто розглянути доцільність відповідати міжнародним стандартам якості, таким як ISO/IEC 25010 (SQuaRE, System and Software Quality Requirements and Evaluation), або стандартам з кібербезпеки, наприклад, ISO/IEC 27001.

Забезпечення ефективної комунікації: Регулярні наради, використання сучасних інструментів для управління проектами (наприклад, Jira, Trello) та чіткі канали комунікації можуть зменшити ризик непорозумінь. Важливо також проводити зустрічі для вирішення поточних проблем та адаптації процесів до змінних умов.

Інтегроване тестування: Для забезпечення якості важливо, щоб тестування було інтегроване на всіх етапах розробки, починаючи з ранніх стадій. Використання методів автоматизованого тестування, а також налаштування процесу CI/CD, може суттєво знизити ризик людських помилок і підвищити ефективність процесу.

Контроль і моніторинг якості: Регулярний аудит та моніторинг процесів розробки та тестування дозволяє вчасно виявляти відхилення від встановлених стандартів і негайно вживати необхідних заходів. Тому особливо важливо використовувати відомі методи управління процесом розробки ПЗ (Scrum, Kanban, тощо), які містять у своїй основі дані кроки.

Крос-функціональні команди: Створення команд, що включають представників з різних функцій (розробка, тестування, управління проектами), допомагає забезпечити цілісність процесу забезпечення якості і дозволяє всім учасникам проекту мати однакове розуміння вимог та стандартів.

Можна зробити висновок, що забезпечення якості програмного забезпечення в умовах аутсорсингу є складним завданням, яке вимагає системного підходу та впровадження ефективних методів управління. Завдяки узгодженню стандартів, ефективній комунікації та інтеграції тестування у всі етапи розробки, можна значно знизити ризики і підвищити якість кінцевого продукту. Успішне подолання цих викликів дозволяє компаніям не тільки отримати високоякісне програмне забезпечення, але й забезпечити довготривалі партнерські відносини з аутсорсинговими компаніями.

Завальнюк Євген Костянтинович
Романюк Олександр Никифорович
Новосельцев Олександр Олександрович
Вінницький національний технічний університет

АНАЛІЗ ШЕЙДЕРНОЇ МОВИ RENDERMAN

Вступ. Процес рендерингу [1] тривимірних графічних сцен полягає у виконанні етапів, що утворюють графічний конвеєр [2]. Спеціальні програми, де реалізуються етапи графічного конвеєра, називаються шейдерами [3]. Для написання шейдерів використовуються програмні мови шейдерів. Можуть використовуватись шейдерні мови графічних API (GLSL для OpenGL, HLSL для DirectX) або шейдерні мови окремих рендерерів.

Наприклад, RenderMan (1987) [4] є рендерером від Pixar, що забезпечує фотореалістичний та високопродуктивний рендеринг тривимірних сцен. Для програмного управління формуванням тривимірного зображення у RenderMan використовується C-подібна мова шейдерів RenderMan Shading Language (RSL) [4].

Аналіз RSL-шейдерів. Основними типами RSL-шейдерів [4, 5] у RenderMan є шейдери джерела світла, поверхні, об'єму. Шейдери джерела світла [4,5] використовуються для визначення інтенсивності вихідного випромінювання. Для подання оптичних властивостей матеріалу та розрахунку особливостей відбиття світла використовуються шейдери поверхні [4,5]. Шейдери об'єму [4,5] забезпечують врахування впливу середовища поширення на інтенсивність випромінювання. Іншими типами шейдерів RenderMan є шейдери зміщення [5] (здійснюється зміна координат та нормалей точок), шейдери видимих точок [5] (генерація об'ємних і поверхневих ефектів на основі вибірок глибини), шейдери зображення [5] (застосування попиксельних операцій перед виведенням зображення на екран).

Традиційний графічний конвеєр RSL [5] поєднує виклики шейдера зміщення, поверхневого шейдера, шейдера об'єму. Поверхневий шейдер передбачає виконання основних функцій prelighting (обробка даних текстур), diffuselighting (розрахунок дифузного освітлення), specularlighting (розрахунок спекулярного освітлення), postlighting (здійснення необхідної постобробки).

Найбільш поширені шейдери є реалізованими та доступними для використання. До реалізованих шейдерів [4] у RenderMan належать шейдери джерела світла (ambientlight, distantlight, pointlight, spotlight), поверхневі шейдери (constant, matte, metal, shinymetal, plastic, paintedplastic), шейдери об'єму (fog, depthcue), шейдери зображення (background).

Шейдери оголошуються за допомогою ключових слів, відповідним їх типам (light, surface, volume, displacement, imager). Також, шейдери можуть бути оголошені як класи. Взаємодія інтерфейсу RenderMan із RSL-шейдерами організовується за допомогою параметрів шейдерів.

Аналіз RSL. Типи даних RenderMan поділяються на два класи [5]: varying, uniform. Дані класу uniform (параметри цілого геометричного примітиву) не залежать від зміни

ділянки поверхні. Дані класу `varying` (інтенсивність кольору пікселя, непрозорість пікселя) змінюються залежно від ділянки поверхні.

До типів даних RSL [4,5] належать `color`, `float`, `point`, `vector`, `normal`, `shader`, `string`, `matrix`, `filterregion`. Тип `color` використовується для подання інтенсивності кольору. Підтримуються колірні системи `rgb`, `hsv`, `hsl`, `xyz`, `YIQ`. Основними операціями з даними типу `color` є додання кольорів (операнд `+`) та їх фільтрація (операнд `*`). Тип `float` зазвичай застосовується для скалярних і цілочисельних обчислень. Типи `point`, `vector`, `normal` побудовані на основі кортежів із трьох значень типу `float`. `Point` подає позицію точки поверхні, `vector` – координати вектора, `normal` – координати нормалі поверхні. Основними координатними системами значень `point`, `vector`, `normal` є «`shader`» (система координат об'єкта, визначена при створенні шейдера), «`current`» (система шейдерних обчислень – зазвичай система світових або камерних координат), «`string`» (іменована система, створена за допомогою методу `RiCoordinateSystem`). Тип `shader` використовується для передачі шейдерів як параметрів інших шейдерів. Тип `string` застосовується для найменування об'єктів та передбачає використання подвійних лапок. Об'єкти типу `matrix` зазвичай застосовуються для переходу між різними координатними системами точок і векторів. Для множення матриць використовується операнд `*`, для множення матриці на іншу обернену матрицю – операнд `/`. Призначенням типу `filterregion` є встановлення границь текстури для фільтрації. Можливим є застосування фільтрів типу Гауссівський, «коробка», радіальний B-сплайн.

Контейнерами даних [5] у `RenderMan` є масиви та структури. Масиви є одновимірними та вміщують дані усіх базових типів `RenderMan`. Встановлення розміру масиву та доступ до його елементів здійснюється за допомогою квадратних дужок. Для ініціалізації масиву використовуються фігурні дужки. Можливою є зміна розміру масиву невстановленої довжини. Зокрема, для цього використовуються стекові операції `push` і `pop`. Характеристиками масиву є довжина та місткість. Параметр місткості дозволяє резервувати пам'ять масиву для майбутніх елементів. Особливістю структур є необхідність ініціалізації значень їх складових. Структури можуть вміщувати дані базових типів, масиви, інші структури. Для доступу до членів структури використовується оператор `->`.

Найвищий пріоритет серед операторів мають круглі дужки [5]. Наступні за пріоритетом – унарні оператори `-`, `!`. Іншими типами операторів є бінарні оператори `(, /, *, ^, +, -)`, оператори відношень `(>, >=, <, <=, ==, !=)`, логічні оператори `(&&, ||)`, умовні оператори `(? :)`, оператори присвоєння `(=, +=, -=, *=, /=)`. Контроль виконання програми забезпечується шляхом використання фігурних дужок (визначають зону видимості у кодї), умовних виразів (`if`), циклічних виразів (`while`, `for`).

Наявний широкий вибір бібліотечних функцій для RSL [4, 5]. Реалізовані математичні функції включають `Du`, `Dv` (похідна змінної по `u`, `v` відповідно), `Deriv` (сума відношень похідних заданих змінних по `u`, `v`), `erf` (функція помилок Гаусса), `erfc` (комплементарна функція `erf`), `filterstep` (крокова функція антиалайзингу), `round` (округлення числа), `floor` (округлення до меншого цілого), `ceil` (округлення до більшого цілого), `gridmin`, `gridmax` (відповідно мінімальне та максимальне значення змінної у сітці точок, що зафарбовуються), `min`, `max` (відповідно мінімальне та максимальне значення зі списку аргументів), `clamp` (обрізання значення функції відповідно до інтервалу допустимих

значень), mix (лінійна інтерполяція між аргументами), abs (значення по модулю), sign (знакова функція), mod (остача від ділення), noise (функція псевдовипадкового шуму), cellnoise (генерація псевдовипадкових значень для різних регіонів), knoise (шум Габора), pnoise (періодична noise), wnoise (функція генерації шуму на основі вейвлетів), radians (перетворення градусів у радіани), degrees (перетворення радіанів у градуси), sin, cos, tan (відповідно синус, косинус, арктангенс), asin, acos, atan (відповідно арксинус, арккосинус, арктангенс), sincos (обчислення синуса та косинуса кута), pow (піднесення числа у степінь), exp (експоненціальна функція), sqrt і invsqrt (відповідно прямий та обернений квадратний корінь), random (генерація випадкового числа між 0 і 1), randomgrid (генерація випадкового числа для сітки точок), spline (побудова сплайну на основі контрольних точок, можливі базові криві – Катмулла-Рома, Безье, Ерміта, B-сплайн, лінійний і монотонно-кубічний сплайни), step (зміна значення числа відносно мінімального значення), smoothstep (функція гладкої інтерполяції Ерміта між мінімальним і максимальним значенням).

Набір геометричних бібліотечних функцій [4,5] включає area(обчислення диференціальної площі поверхні), calculatenormal (обчислення нормалі у точці поверхні), depth (глибина точки у координатах камери), distance (відстань між двома точками), faceforward (поворот нормалі у протилежному напрямку до заданого), fresnel (обчислення коефіцієнтів відбиття та заломлення), gridpattern (повернення 1 або 0 для кожної точки зафарбовування), length (розрахунок довжини вектора), normalize (нормалізація вектора), ptlined (мінімальна перпендикулярна відстань між заданими точкою і сегментом), reflect (вектор відбиття світла), refract (вектор заломлення світла), rotate (обертання точки на заданий кут), transform, vtransform, ntransform (приведення координат відповідно точки, вектора, нормалі до заданої координатної системи).

Функції довільних вихідних змінних (AOV) та змінних примітивів [5] включають readaov (читання AOV і запис у задану змінну), writeaov (читання значення заданої змінної та запис у AOV), readprimvar (читання значення змінної примітиву та запис у задану змінну), evalparam (оцінка параметрів шейдера на наявність посилання на вузол плагіна зафарбовування).

Для роботи зі значеннями інтенсивності кольору [5] застосовуються функції comp, setcomp (відповідно отримання та установка окремих компонент інтенсивності кольору), ctransform (перетворення значення інтенсивності кольору між колірними системами координат).

Для роботи з матрицями [5] використовуються функції comp, setcomp (відповідно отримання та установка індивідуальних компонент матриці), determinant (розрахунок визначника матриці), translate (зсув координат об'єкта на основі матриці), rotate (обертання об'єкта), scale (масштабування координат об'єкта). Для роботи з масивами використовуються функції arraylength (отримання довжини масиву), capacity (місткість пам'яті масиву), pop (вилучення елемента з кінця масиву), push (додання елемента у кінець масиву), reserve (збільшення місткості пам'яті масиву), resize (зміна розміру масиву).

Список функцій для обробки рядків [5] включає concat(поєднання рядків), format (форматування рядка), match (пошук заданого патерна у рядку), printf (виведення значень змінних на екран).

Основними функціями для зафарбовування та налаштування освітлення [5,6,7] є ambiense (управління застосуванням компоненти фонового освітлення), ambient

(розрахунок кількості фонового освітлення), caustic (кількість каустичного освітлення), diffuse (розрахунок дифузної складової кольору), emit (управління випромінюванням світла, враховуються інтенсивність кольору та набір додаткових параметрів, таких як напрям освітлення, степінь косинуса моделі освітлення, кут конуса освітлення, простір порталів і блокерів освітлення, наявність адаптивного затінення), gather (збір інформації про непряме освітлення при трасуванні променів), illuminance (управління інтегруванням моделі відбиття світла), illuminate (управління киданням променів з локальних джерел), solar (управління киданням променів з віддалених джерел), indirectdiffuse (розрахунок дифузного освітлення на основі непрямого освітлення), lightingstart (розділення обчислень, залежних і незалежних від світла), occlusion (розрахунок закритої від огляду частини напівсфери), phong (розрахунок моделі освітлення Фонга), specularBRDF (розрахунок спекулярної ДФВЗ), specular (розрахунок спекулярної складової освітлення на основі спекулярної ДФВЗ), subsurface (розрахунок міжповерхневого розсіювання), trace (визначення напрямку падіння світла), transmission (здатність світла переміщуватись між заданими точками), directlighting (поєднання інтегрування дифузної та спекулярної складової прямого освітлення), indirectspecular (управління непрямим спекулярним освітленням), diffuselighting, specularlighting (відповідно розрахунок дифузної та спекулярної складової освітлення із врахуванням залежності від напрямку спостереження), randomstrat (генерація випадкових стратифікованих чисел), generateSamplesAs (генерація спекулярної пелюстки ДФВЗ Ашикмина-Ширлі), evaluateSamplesAs (оцінювання спекулярної пелюстки ДФВЗ Ашикмина-Ширлі), generateSamplesEnv, evaluateSamplesEnv (відповідно генерація та оцінювання вкладу в освітлення від середовища), accumulateMaterialResponse (поєднання результатів evaluateSamplesAs від різних спекулярних пелюсток), normalizeMaterialResponse (поєднання результатів generateSamplesAs від різних спекулярних пелюсток).

Для доступу за координатами до базових текстурних карт [5] використовується функція texture, що додатково дозволяє використовувати фільтри «коробка», «диск», Гаусса, Лагранжа, «радіальний В-сплайн», EWA. Для доступу до карт середовища застосовується функція environment, текстур граней – ptexture, текстурних атласів – textureatlas, тривимірних текстурних карт – texture3d, фотонних карт – photonmap, карт тіней - shadow. Отримання загальної інформації про текстурну карту (роздільна здатність, тип, ширина, висота) здійснюється за допомогою textureinfo.

Функціями комунікації між шейдерами [5] є getshader (доступ до зазначеного шейдера), getshaders (отримання масиву активних шейдерів), hasmethod (перевірка шейдера на наявність методу). Для доступу до значень параметрів шейдерів відповідного типу використовуються методи atmosphere, displacement, lightsource, surface. Інформаційні функції RSL [5] включають attribute (отримання інформації про атрибут примітиву), rayinfo (отримання інформації про стан променя), renderinfo (інформація про рендерер), shaderinfo (інформація про шейдер). Для налагодження виконання шейдера наявна функція rbug.

Висновок. RenderMan Shading Language забезпечує фотореалістичний рендеринг тривимірних сцен за допомогою широкої бібліотеки реалізованих функцій, підтримки шейдерів джерела світла, поверхні, об'єму, наявності спеціальних графічних типів даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Романюк О. Н., Романюк О. В., Чехмestрук Р. Ю. Комп'ютерна графіка. Навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2023. 146 с.
2. Romanyuk O. N., Bobko O. L., Zavalniuk Y. K., Titova N. V., Romanyuk S. O., Stakhov O. Y. Analysis of Graphics Pipelines. *Innovation in der modernen Wissenschaft* / ed. by A. O. Avramenko, V. Ternovsky, V. Danchuk. Karlsruhe, 2024. P. 71—80.
3. Романюк О. Н., Майданюк В. П., Трухан Д. О. Особливості графічного 3D-конвеєра. *Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку*, м. Паола, Мальта, 2023 р. / Видавнича група «Наукові перспективи», 2023. С. 359—364.
4. Nurminen A. «The RenderMan Interface and Shading Language». *Helsinki University of Technology*. URL: <https://www.cs.hut.fi/~andy/tik-111.500/> (дата звернення: 25.08.2024).
5. «Shading Language (RSL)». *RenderMan.Pixar*. URL: https://renderman.pixar.com/resources/RenderMan_20/shadingLanguage.html (дата звернення: 25.08.2024).
6. Bashforth B. et al. «RenderMan, Theory and Practice». *Graphics.Stanford*. URL: <http://www.graphics.stanford.edu/courses/cs448-05-winter/papers/course09.pdf> (дата звернення: 25.08.2024).
7. «RenderMan Shaders». *NCCASTaff*. URL: <https://nccastaff.bmth.ac.uk/jmacey/OldWeb/Renderman/slides/RendermanShaders1.pdf> (дата звернення: 25.08.2024).

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Ханас Марія,
здобувачка освіти IV курсу
спеціальності «013 Початкова освіта»
Науковий керівник: Ірина Лагола,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
ім. Маркіяна Шашкевича»

НАУКОВО-ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ У ДІТЕЙ (НА ПРИКЛАДІ КАЗКИ ЛЕОНІДА ШИЯНА «ПРИГОДИ БОСМІНКИ»)

Науково-художня література відіграє ключову роль у формуванні дитячого сприйняття світу. Ці знання не лише розширюють кругозір дітей, але й сприяють розвитку соціальних та моральних якостей, необхідних для життя в суспільстві. Такі твори є важливим інструментом у вихованні всебічно розвиненої особистості.

Леонід Шиян є одним із видатних українських письменників, які внесли значний вклад у розвиток дитячої літератури. Його казка «Пригоди Босмінки» займає особливе місце серед творів, які не лише розважають дітей, але й мають науково-пізнавальне значення. Цей твір поєднує у собі елементи казки та науки, дозволяючи юним читачам не лише зануритися у захопливий світ пригод, але й дізнатися про основи біології та екології.

У центрі сюжету твору знаходиться Босмінка: *«Босмінка — маленький рачок. Такий маленький, що не всяка риба помітить його. У річці, де жила Босмінка, подейкували, що вона, мовляв, негарна. І ніс задовгий — ну справжній тобі хобот! — і ніг не видно — ховає десь під черепашкою. А найжахливіше — одне-однісіньке око в бідолахи...»* [2]. Це маленька водяна істота, яка втілює в собі риси реальних мікроорганізмів, що живуть у прісних водоймах. Через призму фантастичних пригод головної героїні автор знайомить дітей з основами життя мікроорганізмів, їхньою роллю у природі та важливістю збереження екологічної рівноваги. Л. Шиян майстерно поєднує літературну вигадку з науковими фактами, створюючи твір, який спонукає до розширення знань та формування інтересу до природознавства.

Леонід Шиян зазначав, що використовує наукові терміни та концепції в доступній для дитячого розуміння формі: *«Вона схожа на вас, бажанням пізнавати навколишній світ. Адже ви дуже цікаві і вам хочеться все роздивитися і побачити на власні очі. З цієї цікавості і починається велика мандрівка з різними мешканцями річки. Я хотів, щоб ви разом з жителями водойм поринули в казкову подорож природою, ознайомилися з особливостями їх існування. Мій твір про те, що в природі все взаємопов'язане: і хорише, і погане»* [1].

У казці автор вміло інтегрує інформацію про флору та фауну водних середовищ, пояснює складні біологічні процеси через пригоди героїв. Через подорожі Босмінки юні читачі дізнаються про харчові ланцюги, особливості життєдіяльності водних організмів та їхню взаємодію з навколишнім середовищем. Ось як письменник описує водяного жучка: *«Босмінка помітила довгого, схожого на темну паличку, жучка Водомірку. Ніжки в нього були змащені жиром, і тому до них зовсім не приставала вода. Наче спритний ковзаняр — раз-два! раз-два! — мчав Водомірка по річковій поверхні»* [2]. Цікавий опис і водяного слимака: *«...старого буркотуна Слимака. Насиду тягнути свою кручену, немов крендель, хатку-черепашку, він неквапливо ліз угору по водяній сосонці»* [2]. Таке поєднання фантастики та реальних наукових знань робить казку не лише розважальною, а й освітньою.

Казка Леоніда Шияна «Пригоди Босмінки» формує у дітей екологічну свідомість. Завдяки цьому маленькі читачі починають розуміти важливість захисту природи, дбайливого ставлення до довкілля та збереження біорізноманіття: *«Це був мулистий ставок. Босмінка ковзнула на дно і знесилена випростала ніжки. Як хороше у воді! Лежачи на боці, вона ввіймала иматочок водорості і з апетитом проковтнула. Потяглася за іншим иматочком — і побачила товстого ситого Коропа. Наче дзеркаля, виблискували його золотисті лусочки. І Короп знехота попрямував до неї. Босмінка неабияк злякалася. Однак схватись було ніде, і вона — зметикувала-таки! — прикинулася мертвою. Короп змахнув хвостом і засипав Босмінку мулом. Мало не задихнувшись, вона піднялася угору й побачила, як Короп схотів черв'ячка»* [2]. Через образи персонажів та їхню взаємодію автор прагне виховати у дітей любов до рідного краю та відповідальність за його збереження.

Науково-пізнавальний характер казки Л. Шияна не обмежується лише біологічними аспектами. Автор також торкається теми взаємовідносин між істотами, порушує питання моральності та етики, показуючи, як знання можуть бути використані на благо, або на шкоду. Тому казка «Пригоди Босмінки» не лише розширює науковий кругозір дитини, але й сприяє формуванню її світогляду та вихованню моральних цінностей.

Казка Леоніда Шияна спонукає дітей до активного пізнання світу навколо них. Після прочитання твору діти можуть зацікавитися природознавством, почати проводити власні дослідження або навіть займатися екологічними проектами. Цей аспект є надзвичайно важливим у формуванні активної життєвої позиції у дітей, адже вони стають не лише спостерігачами, а й учасниками процесу збереження природи. Таким чином, Л. Шиян закладає основи для формування свідомих і відповідальних громадян.

Крім того, казка допомагає розвивати критичне мислення в учнів, оскільки вони вчаться аналізувати ситуації та робити власні висновки. Завдяки цьому діти не тільки стають більш уважними до деталей, але й розвивають уяву, що стимулює їхню творчість. Твір сприяє вихованню в дітей емпатії та чуйності до живих істот, що є важливою складовою гармонійного розвитку особистості. Казка Шияна не лише розважає, але й виконує важливу освітню функцію. Вона допомагає дітям зрозуміти, що їхні дії можуть впливати на навколишній світ, і що кожен з них здатен зробити свій внесок у його збереження.

Отже, науково-популярна казка Леоніда Шияна «Пригоди Босмінки» відкриває дітям захопливий світ мікроорганізмів та водного середовища. Через пригоди персонажів діти вчаться розпізнавати особливості життя мікроскопічних істот та їхню роль у природі, розвиваючи уяву та інтерес до науки. Казка сприяє формуванню екологічної свідомості

та бажання досліджувати навколишній світ, роблячи його зрозумілим і захопливим для подальшого пізнання. Завдяки образу Босмінки діти вчаться цінувати навіть найменші форми життя та розуміють, що кожна істота виконує свою унікальну роль в екосистемі. Автор майстерно поєднує наукові факти з елементами казковості, що робить навчання цікавим і доступним для юних читачів. Такий підхід стимулює дитячу допитливість і мотивує до самостійного вивчення навколишнього світу. У результаті, казка не тільки розважає, але й виконує важливу освітню функцію, формуючи в дітях комплексні знання та цінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Практичні матеріали за технологією РАФТ «Л.Шиян Пригоди Босмінки». Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/praktichni-materiali-za-tehnologiyu-raft-l-shiyan-prigodi-bosminki-271117.html> (дата звернення: 21.08.2024).

2. Шиян Л. «Пригоди Босмінки» (ілюстрована книга – читати, завантажити, слухати). Мала Сторінка. URL: <https://mala.storinka.org/leonid-shiyan-prigodi-bosminki-ilustrovana-kniga.html> (дата звернення: 21.08.2024).

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Євочко С.М.,
студентка юридичного факультету
Київський національний університет імені
Тараса Шевченка

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві освітня діяльність стає все більш інтегрованою з новітніми технологіями, що, у свою чергу, породжує нові виклики у сфері правового регулювання інтелектуальної власності. Захист інтелектуальної власності став важливим у контексті розвитку освітніх технологій, створення цифрових освітніх ресурсів та використання відкритих освітніх платформ. В умовах цифровізації освіти питання правового регулювання інтелектуальної власності набувають нового значення, оскільки від ефективності цього регулювання залежить як захист прав авторів, так і забезпечення доступності освітніх матеріалів для широкого кола користувачів.

Інтелектуальна власність у сфері освіти охоплює велику кількість об'єктів, які є результатом творчої діяльності, пов'язаної з навчальним процесом, науковими дослідженнями та інноваціями.

Авторське право забезпечує охорону результатів творчої діяльності, що виражені у матеріальній формі. Такі як Навчальні матеріали, підручники, конспекти, лекційні курси, навчальні програми, тестові завдання, наукові праці, монографії, статті, дисертації, дослідницькі звіти, відеоуроки, презентації, навчальні фільми, електронні книги.

Авторське право дозволяє авторам захищати свої твори від незаконного використання, розповсюдження, видозміни, а також надає їм право отримувати винагороду за використання їхніх творів.

Патентне право охоплює захист інноваційних ідей та технологічних рішень, які можуть бути впроваджені у сфері освіти. Такі як методики викладання, нові способи та технології навчання, що підлягають патентуванню, нові технічні пристрої, інструменти або програмне забезпечення, розроблені для покращення навчального процесу.

Патенти дозволяють авторам інноваційних рішень захищати свої права на їх використання, комерціалізацію та подальший розвиток.

Товарні знаки є невід'ємною частиною освітнього середовища, особливо для освітніх установ, які активно розробляють та просують власні освітні продукти чи послуги. Такі як, назви та логотипи освітніх програм, курсів, або інших освітніх продуктів, назви навчальних закладів, символи та логотипи, що ідентифікують освітні установи.

Захист товарних знаків дозволяє освітнім установам зберігати унікальність своїх продуктів і послуг, а також запобігати їх несанкціонованому використанню третіми особами.

В Україні правове регулювання інтелектуальної власності в освіті забезпечується законодавчими актами. Законом України «Про авторське право і суміжні права», він

регулює прав на твори, створені у сфері освіти, навчальні матеріали, наукові роботи, підручники та інші освітні ресурси. Закон визначає права авторів, способи їх захисту та санкції за порушення. Законом України «Про освіту», він регулює організацію освітнього процесу, а також використання та охорону інтелектуальної власності у закладах освіти. У законі містяться норми що охоплюють питання прав та обов'язків авторів навчальних матеріалів, створених у межах трудових відносин. Законом України «Про інноваційну діяльність», він регулює створення інноваційних продуктів у навчальних закладах, а також регулює питання прав на результати інноваційної діяльності, включаючи патенти, ноу-хау, та інші об'єкти інтелектуальної власності.

Україна також є учасницею кількох міжнародних угод та конвенцій, які регулюють питання інтелектуальної власності, що має важливе значення для інтеграції української системи освіти у світовий простір. Це Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів, яка є одним з основних міжнародних документів у сфері захисту авторських прав, і її положення застосовуються до освітніх матеріалів, створених в Україні та інших країнах-учасницях. Це договір ВОІВ про авторське право (WCT), який передбачає додатковий захист авторських прав у цифровому середовищі, що є особливо актуальним у контексті сучасної цифровізації освіти.

Однією з найважливіших проблем у правовому регулюванні інтелектуальної власності у сфері освіти є забезпечення захисту авторських прав на освітні матеріали. У багатьох випадках викладачі та науковці створюють навчальні матеріали, які потім використовуються без їх згоди або належного визнання авторства. Це стосується як друкованих підручників, так і цифрових ресурсів, таких як презентації, відеоуроки, електронні підручники та інші освітні інструменти.

Ще однією проблемою є ідентифікація авторства, у цифровому середовищі, відслідковувати хто саме є автором того чи іншого матеріалу є складно, і це призводить до зростання випадків порушення авторських прав.

А також серйозною проблемою в освітньому середовищі є плагіат. Студенти, викладачі та дослідники можуть використовувати чужі матеріали без належного цитування, що підриває цілісність наукової діяльності та створює правові конфлікти.

Цифровізація освіти принесла багато нових можливостей, але водночас створила й нові виклики у сфері інтелектуальної власності.

Дистанційне навчання стало одним із методів, що значно розширив можливості доступу до освіти, особливо в умовах глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19. Це дозволило студентам та школярам із різних куточків світу отримувати знання, не покидаючи своїх домівок. Однак, разом з перевагами, дистанційне навчання принесло і низку викликів, серед яких питання авторського права на навчальні матеріали і правове регулювання таких матеріалів часто залишається недостатньо чітким, що призводить до конфліктів між авторами та користувачами.

Використання відкритих освітніх ресурсів (OER), які хоч і забезпечують широкий доступ до знань, вони також створюють виклики для традиційного правового регулювання інтелектуальної власності. Ліцензії Creative Commons, що часто використовуються для OER, не завжди забезпечують належний захист авторських прав, а користувачі можуть неправильно трактувати умови використання матеріалів.

Також, варто зазначити, що існуюче законодавство часто не встигає за швидкими змінами в освітньому середовищі та технологіях, що призводить до проблем. Таких як прогалини в законодавстві через цифровізацію освіти деякі аспекти залишаються неврегульованими або недостатньо врегульованими. Це включає питання щодо використання електронних підручників, ліцензування програмного забезпечення для навчання, та захисту прав на освітні продукти, створені із застосуванням штучного інтелекту. Також нема чітких правил використання цифрових навчальних матеріалів, відсутній єдиний стандарт щодо використання та розповсюдження цифрових освітніх ресурсів і це призводить до непорозумінь і конфліктів як серед освітян, так і серед студентів, та інших учасників освітнього процесу.

Усі ці проблеми вимагають ґрунтовного аналізу та розробки нових підходів до правового регулювання інтелектуальної власності, що враховують сучасні реалії освітнього процесу. Саме тому існує потреба в удосконаленні правового регулювання інтелектуальної власності у сфері освіти. Це дозволить забезпечити ефективний захист прав авторів, сприяти інноваціям і забезпечити доступ до якісних освітніх ресурсів.

Одним із напрямків вирішення цих проблем є адаптація національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері інтелектуальної власності. А саме вдосконалення національних законодавчих актів відповідно до вимог міжнародних договорів і конвенцій, таких як Бернська конвенція та Договір ВОІВ про авторське право, подальша інтеграція українського законодавства з правовими нормами ЄС у контексті Угоди про асоціацію, що включає оновлення правової бази відповідно до Директив та Регламентів ЄС. Це дозволить забезпечити захист авторських прав як на національному, так і на міжнародному рівні.

Також для вирішення цих питань варто створити нові цифрові платформи для ліцензування освітніх ресурсів, де автори зможуть реєструвати свої освітні матеріали, отримувати ліцензії на їх використання та контролювати дотримання умов ліцензування.

Одним із важливих напрямків є розробка чітких процедур захисту для вирішення спорів щодо інтелектуальної власності, які можуть виникати у сфері освіти, зокрема, у контексті використання цифрових ресурсів. А також підвищення ролі судової практики: активізація судової практики у справах, пов'язаних із захистом інтелектуальної власності в освіті, з метою формування чітких правових підходів.

Також одним з ключових напрямків є забезпечення належного захисту інтелектуальної власності для стимулювання інноваційної діяльності в освітніх закладах. Тобто розробка державних програм, що забезпечують фінансування та підтримку інноваційних проектів, які включають створення нових освітніх технологій та ресурсів, а також спрощення процедури патентування інноваційних рішень, розроблених у межах освітніх закладів, що дозволить швидше впроваджувати їх у навчальний процес.

Отже, незважаючи на наявність розвиненої законодавчої бази, на практиці існують певні труднощі із застосуванням норм щодо інтелектуальної власності в освіті. Не завжди освітні заклади та автори мають достатній рівень правової обізнаності щодо своїх прав та способів їх захисту. А інші учасники освітнього процесу можуть цим користуватись, або також мають недостатній рівень правової обізнаності і це призводить до неналежного використання освітніх ресурсів, порушення прав авторів та відсутності ефективного правозахисту. Саме тому варто детально вивчити ці проблемні аспекти і знайти шляхи

для їх вирішення. А також удосконалити сучасне законодавство з відповідністю до цих проблем та налагодити співпрацю з міжнародними організаціями, що займаються захистом інтелектуальної власності, для обміну досвідом та покращення національної системи охорони прав інтелектуальної власності в освіті. Це буде сприяти розвитку правового регулювання інтелектуальної власності у сфері освіти і на створення середовища для захисту прав авторів та інновацій, що в кінцевому результаті сприятиме підвищенню якості освіти та її доступності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15.04.2023р. № 2811-IX. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>
2. Про освіту: Закон України від 16.08.2024р. № 2145-VIII. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Про інноваційну діяльність: Закон України від 31.03.2023р. № 40-IV. UPL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
4. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. № 995_051. UPL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051/ed19950531#Text
5. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року. № 995_770. UPL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770#Text

Капустіна Марієтта Владиславівна,

старший науковий співробітник

НДІ вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса

НАПрН України,

кандидат юридичних наук, доцент

СУТНІСТЬ ТА ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ВИКОРИСТАННЯМ ПОЛІГРАФА

Метою судово-психологічної експертизи із використанням поліграфа є виявлення, отримання та інтерпретація фізіологічних реакцій людини на пред'явлений їй психологічний стимул задля встановлення ступеня значущості певної інформації, зумовленої її викривленням, приховуванням або підтвердженням.

Об'єктами судово-психологічної експертизи із використанням поліграфа є: а) людина як носій фізіологічних проявів перебігу психічних процесів особистості, що пов'язані зі сприйняттям, збереженням і наступним відтворенням особою інформації про будь-які події чи обставини; б) матеріальні носії інформації, які за змістом відображають функції пізнавальних, вольових чи емоційних процесів у вигляді провідних психічних станів людини. Родовим об'єктом функціональних психологічних досліджень із використанням поліграфа при проведенні судових психологічних експертиз є особистість людини. Спеціальним об'єктом психологічних експертиз із використанням поліграфа є особистий мнемічний досвід людини [1].

Предметом судово-психологічної експертизи із використанням поліграфа є фізіологічні реакції людини, що нею проявляються у відповідь на пред'явлені їй психологічні стимули, що відображають зміст конкретного інформаційного патерну (подію, обставини чи їх деталі).

Основними завданнями, що вирішуються при проведенні судово-психологічної експертизи із використанням поліграфа є:

– визначення значущих психологічних стимулів на підставі вивчення фактів, обставин події, викладених у матеріалах кримінальних проваджень, судових справах, матеріалах заявників та у автентичних показах людини, отриманих без будь-якого стороннього впливу або примусу;

– реєстрація фізіологічних реакцій людини, які виникають у неї у відповідь на пред'явлення психологічних стимулів, що підібрані експертом;

– встановлення ступеня значущості для людини визначених експертом психологічних стимулів, що викликана викривленням, приховуванням або підтвердженням наданої нею інформації;

– з'ясування на підставі аналізу одержаних фізіологічних реакцій відповідності чи невідповідності інформації, що заявлена людиною, її особистому досвіду в межах події, що розслідується [1].

Типовими питаннями, які вирішує судово-психологічна експертиза із використанням поліграфа є наступні:

Чи виявляються в ході психологічного дослідження із використанням поліграфа значущі реакції, які свідчать про те, що підекспертна особа володіє інформацією про деталі та обставини події (ситуації), що розслідується / досліджується?

Чи виявляються в ході психологічного дослідження із використанням поліграфа значущі реакції, які свідчать про те, що інформація про деталі та обставини події, що розслідується / досліджується, була отримана підекспертною особою на момент перебігу події?

Чи виявляються в ході психологічного дослідження із використанням поліграфа значущі реакції, які свідчать про те, що підекспертна особа володіє інформацією щодо осіб, безпосередньо причетних до події (ситуації), що розслідується / досліджується у провадженні (справі)?

Чи виявляються в ході психологічного дослідження із використанням поліграфа значущі реакції, які свідчать про те, що підекспертна особа отримала інформацію щодо осіб, безпосередньо причетних до події (ситуації), що розслідується / досліджується у провадженні (справі) на момент перебігу події?

Чи виявляються в ході психологічного дослідження із використанням поліграфа значущі реакції, які свідчать про те, що підекспертна особа володіє інформацією, яка суперечить тій, що була повідомлена нею раніше?[1; 2, с. 406]

Судово-психологічна експертиза з використанням поліграфа здійснюється експертом, який має вищу освіту за спеціальністю «Психологія» (освітньо-кваліфікаційний рівень — магістр) та післядипломну освіту за напрямком підготовки поліграфологів [2]. Експерт психолог-поліграфолог повинен мати низку професійних навичок. Такими є: володіння сучасними методами психофізіологічного дослідження; вміння здійснювати якісну реєстрацію фізіологічних показників; вміння виявляти, попереджати та усувати фактори, що знижують ефективність психофізіологічного тестування; володіння технікою роботи з поліграфом; вміння реєструвати індивідуальні психологічні та психофізіологічні особливості обстежуваної особи; вміння контролювати психофізіологічний стан обстежуваної особи та своєчасно його коригувати у разі потреби; вміння коригувати тактику проведення психофізіологічного тестування у разі такої потреби; вміння здійснювати загальний візуальний експертний аналіз зареєстрованих поліграм з метою оцінки їхньої якості, придатності для подальшої кількісної оцінки; вміння виявляти ознаки протидії процедурі перевірки та застосовувати ефективні прийоми контр – протидії та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Психологічні дослідження із використанням поліграфа. Офіційний веб-портал Київського науково-дослідного інституту судових експертиз. URL: <https://kndise.gov.ua/psyhofiziologichni-doslidzhennya-iz-zastosuvannjam-poligrafa>
2. Textbook of Criminalistics. Vol II: Criminalistic Technique and Tactics / edited by Hendryk Malevski, Valery Shepitko. Vilnius, Kharkiv: Pravo Publishing Hause LLC, 2023. 840 p.
3. ДСТУ 9266:2023 Судова психологічна експертиза. Використання поліграфа. Офіційний веб-портал Всеукраїнської асоціації поліграфологів. URL: <https://polygraph.ua/dstu-92662023-sudova-psiologichna-ekspertyza/#:~:text=%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D0%B0,-01%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D1%8F%202024>

Єлизавета КИСЕЛЬОВА

*курсантка факультету підготовки фахівців для органів
досудового розслідування НПУ*

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Денис ЮР'ЄВ*

*старший викладач кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ В СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Функціонування сучасного суспільства цивілізованої держави неможливе без належним чином впроваджених систем економічної взаємодії, суб'єктів господарювання та відповідної участі держави у процесах, результатом яких є – створення продукту та надання послуг, що є базисом поняття економіки. Проте, як і переважна кількість суспільних відносин, економіка, як людська діяльність – пронизана значною кількістю охочих уникнути встановленого державою порядку функціонування окремих суспільних процесів, що у своєму комплексі становить поняття «економіки», вдаючись до таких дій, зазначене коло осіб у різних формах співучасті, в тій чи іншій мірі, підпадають під дію Кримінального кодексу України (далі – КК України), зокрема до тих кримінально-протиправних діянь, об'єктом яких є господарська діяльність.

Протидія економічній злочинності є складовою пізнання в різних галузях соціально-гуманітарних наук. Серед іншого питання проявів економічних злочинів становлять науковий інтерес у економічних науках з позиції впливу на розвиток та безпечне функціонування економічних систем різних рівнів. У правознавчих науках – в частинні аспектів правового регулювання організації протидії суспільства і держави економічній злочинності [1, с.351]. В умовах воєнного сьогодення, наша держава потребує надійності та стабільності функціонування економічної системи, що є запорукою прозорих надходжень до бюджету держави, що в свою чергу – є важливим кроком у забезпеченні обороноздатності нашої країни. Зокрема, вимоги щодо прозорості та належного рівня економічної безпеки та функціонування відповідних інституцій – критерій, який в свою чергу є визначальним у оцінці нашої держави як претендента до вступу в міжнародні інституції та державно-політичні утворення.

Злочини, пов'язані з економікою, є негативним фактором для розвитку держави. Злочинні діяння в сфері економіки, на теперішній час, здійснюються складними та витонченими способами, зважаючи на це існує необхідність у підвищенні обізнаності та професіоналізму знань в економічній сфері слідчих підрозділів та співробітників поліції. Постає завдання забезпечення працівників поліції знаннями, що будуть відповідати вимогам сьогодення та зможуть на вищому рівні виконувати свої обов'язки в розслідуванні злочинів в економічній сфері [2, с.4].

На виконання вимог міжнародних партнерів та з метою реорганізації правоохоронного блоку економічного спрямування, наприкінці 2021 року відносно повноцінне функціонування розпочало Бюро економічної безпеки України (далі – БЕБ України), попередником якого є податкова міліція Державної фіскальної служби України

(далі – ДФС України), а загалом, новостворений орган мав замінити неефективні, на думку міжнародних партнерів, органи захисту економіки НПУ, підрозділи боротьби з економічною злочинністю СБУ та безпосередньо податкову міліцію ДФС України. Однак, фактично БЕБ України не встиг повноцінно запустити свою роботу, адже на початку 2022 року розпочалась повномасштабна війна, яка переорієнтувала правоохоронні інституції на потреби воєнного стану, що на нашу думку, відповідним чином вплинуло на запуск новоствореного БЕБ України та його ефективну боротьбу з тіньовою економікою всередині держави.

Тіньова економіка є складовою частиною легального та реального секторів економіки. Особливістю функціонування тіньової економіки є те, що її діяльність також використовує робочу силу, користується послугами держави, іншими матеріально-суспільними факторами, та при цьому не вступаючи до будь-яких економічних відносин з державою як суб'єктом господарювання. Зважаючи на те, що тіньова економіка охоплює практично всі стадії суспільного відтворення, потрібно звернути увагу на поступове збільшення її обсягів в ланцюгу перетворень, від стадії реалізації – де виникають тіньові доходи, до стадії їх використання – де створюються неофіційні фінансові потоки [3, с.274]. Питання запобігання економічній злочинності, в контексті функціонування тіньової економіки є визначальним, адже оцінюючи тіньову економіку як результат комплексної роботи, варто виокремлювати етапи протиправної діяльності, що у сукупності та кінцевому результаті створюють продукцію або надають послугу.

Конкретизуючи запропоновану тезу, зазначимо, що мова йде про структурні та планомірні відповідних суб'єктів протиправної діяльності, зокрема, якщо мова йде про тіньовий ринок підакцизної продукції, то аби отримати кінцевий результат – продукцію, учасникам відповідних форм організованої злочинності, потрібно отримати відповідне устаткування, розмістити його у відповідних приміщеннях, систематично обслуговувати устаткування, забезпечити безперерйну поставку сировини, задіяти людську силу на кожний з етапів. Тобто, питання запобігання такій злочинності потребує комплексного підходу в роботу уповноважених інституцій, зазначена робота має охоплюватись значним спектром агентурно-оперативної мережі, і за умови отримання інформації про будь-який етап протиправної діяльності, що полягає у підготовці (готуванні) або забезпеченні діяльності вже існуючого, умовно, цеху з незаконного виготовлення підакцизної продукції – може мати результат у знешкодженні всієї існуючої системи функціонування умовного цеху.

Підсумовуючи зміст нашого дослідження, вважаємо за важливе підкреслити, що питання запобігання та протидії економічній злочинності, в нинішніх реаліях, умовах воєнного стану – є важливою умовою забезпечення обороноздатності нашої країни, зокрема, шляхом належного надходження податків та зборів до державного бюджету України та бюджетів територіальних громад. Прозора економіка та низький рівень економічної злочинності – це запорука не лише обороноздатності держави, а й визнання міжнародними інституціями, що є важливою умовою для оцінки нашої держави як кандидата на вступ до відповідних інституцій та міждержавних утворень. Тому, на виконання вказаних вимог та потреб, важливою складовою є існування фахових правоохоронних інституцій, спеціалізація та напрям як оперативної так й слідчої роботи яких, буде сконцентрований виключно на попередженні, запобіганні та протидії економічній злочинності.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. Грицишен Д., Драган І., Цимбалюк В. Теоретично-правові аспекти щодо державної політики протидії злочинності в умовах глобального кіберпростору. Академічні візії. 2023. № 15. С. 349–355.
2. Організація виявлення і розслідування фінансових та економічних злочинів : зб. метод. рекомендацій ; кол. авт.: Санакоєв Д. Б, Мороз В. П., Єфімов В. В. та ін. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 460 с
3. Паршин Ю. Тіньова економічна діяльність як фактор нестабільності економічної системи держави / Ю. Паршин, Д. Юр'єв, О. Неклеса // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2021. – Спец. вип. № 2 (115). – С. 272-278